טשערנאָוויצער בלעטער

אומאָפּהענגיקער אָרגאַן פאַר פּאָליטיק, קולטור און ווירטשאַפט.

„Czernowitzer Bieter",
Ziar independent pentru politica, cultura și economie
Redacția și Administrația: Cernăuți, str. Radu cel Mare 13
Plătibil și justițiabil la Cernăuți.

דערשיינט וועכנטלעך
oooooo
איינצל־עקזעמפּלאַר 5 ליי.

אַבאָנאַמענט: 4 חדשים: 100 ליי, האַלביערלעך: 140 ליי, פאַר א גאַנץ יאָר: 280 ליי. — אויסלאַנד: 4 דאָלאַר יערלעך.
אַנאָנסן לויטן מילימעטער־טאַריף.

נר. 21. | טשערנאָוויץ, דעם 5־טן אָקטאָבער 1929. | יאָרגאַנג I.

שווערער קריזיס נאָכן גערעטעניש.

זייט 10 יאָר טראָמייטערן אונזערע פינאַנץ־מיניסטערס אויס איבער גאָרער וועלט ווי נאָר ס'הויבט זיך אָן דער פרילינג, אַז מיר גענוגען זיך פאַר אַן אויסער־געוויינלעך גערעטעניש און תמיד האָבן די דער־וויזן־בערזן פּראָמפּט רעאַגירט דערויף. און די חדשים מאַי, יוני פאַרקומען פלוקטואַציעס אינם ליי־קורז ביז א דריטל פון זיין ווערט. און דאָס יאָר האָט אונז גאָט געבענטשט אָדער געשטראָפט מיט א כמעט נאָרמאַלן גערעטעניש און אונזערע ווירשאַפטס־פירער ווייסן נישט קיין עצה וואָס דערמיט צו טון אַזוי, אַז מיר שטייען פאַר דער גרעסטער קאַטאַסטראָפע פון אונזער ווירטשאַפט אין דער צייט זייט נאָך דער מלחמה.

לויט אָפיציעלע אָפּשאַצונגען וועלן מיר דאָס יאָר האָבן אַן ערך פון 3 פערטל מיליאָן וואַגאָנס ווייץ, גערשטן און האָבער און א קאָרגן האַלבן מיליאָן פּאָפּשאָיעס — אין א ווערט פון צירקאַ 66 מיליאַרדן ליי. פאַרן עקספּאָרט וואָלט דערפון געקומען אין אַכט 140 טויזנט וואַגאָנס פּאָפּ־שאָיעס און אַן ערך פון 320 טויזנט וואַגאָנס פון די אַנדערע תבואות אין א ווערט פון 22 מיליאַרדן און נישט ווי אונזער פינאַנץ־מיניסטער האָט נאָר וואָס דערקלערט צון אַן אויסלענדישן זשורנאַליסט („נייע פרעסע") פון 35 מיליאַרדן ליי.

די סבות פון דער קאַטאַסטראָפע, זענען סיי אינ־טערנע ווי אויך עקסטערנע. צום ווייניקסטן איז דאָ־ראָן שולדיק ווי די אָפיציעלע מיינונג גייט — דער מצב אויפן וועלט־מאַרק. אַזוי זענען למשל די פרייזן פאַר ווייץ אין קאַנאַדע ליי 90000 דער וואַגאָן און אין בראַזיל—ליי 65000, פאַר האָבער ליי 70000 אין קאַנאַדע, אין בראַזיל — ליי 140000. פאַר פּאָפּ־שויעס אין בוענאָס־איירעס ליי 50000 — אין בראַ־זיל — 47000. דאָס זענען די אָפיציעלע בערזן־פרייזן. דער מקח ביים פויער איז באַדייטנד נידריקער, ווייל אין פרייז פון 47000 פאַרן וואַגאָן פּאָפּשויעס גייען אַראָפּ ביי א מהלך פון נאָר 200 קמ.—11000 פאַר צאָל און קאָמוניקאַציע און פאַרשידענע אָפּצאָ־לונגען. ביי אַזעלכע פרייזן ווערט דעם פויער נישט געדעקט אַפילו זיינע פּראָדוקציע־הוצאות און די פויערים, וועלכע זענען אין די לעצטע יאָרן ווידער שטאַרק פאַרשולדיקט קאָנען נישט צוריקצאָלן זייערע חובות נאָר מוזן זיי נאָך פאַרגרעסערן און זיי האָבן אויך נישט די מעגלעכקייט דורכצופירן דעם נייעם האַרבסט־אָנבוי. באַזונדערס שווער וועלן ווידער גע־טראָפן זיין די קעגנטן, וואָס האָבן דאָס יאָר וועגן די גרויסע פרעסט פאַרלוירן זייער האַרבסט־פאַרבוי און קאָנען נישט באַקומען נייע זאַמען.

כדי צו באַקומען א בולטע השגה פון דער סי־טואַציע, אין וועלכער די פויערים געפינען זיך, זאָל דערמאָנט ווערן, אַז מ'צאָלט היינט 2איינהאַלב ליי פאַר דער קילאָ האָבער אָדער גערשטן און. ווען א פויער זאָל למשל וועלן פאַריכטן דעם דאַך פון זיין הייזל באַדאַרף צומינדעסט דערפאַר פאַרקויפן 1000 קילאָ האָבער כדי צו באַקומען 2000 דראַניצעס. דער פויער פאַריכט נישט זיין הייזל און די סטאַגנאַציע אינם מסחר ווערט דער צווייטער פועל יוצא פונם גרויסן גערעטעניש.

די פרייזן ביי אונז זענען מיט 25 פּראָצענט נידריקער ווי אויפן אויסלענדישן מאַרק און די הויפּט־סבה דערפון איז, וואָס אונזער תבואה, וועלכע איז אַמאָל געווען גערימט, ווערן איר קוואַליטעט, ווערט היינט נישט געקויפט ווערן איר מינדערער קוואַליטעט ווייל די פּראָדוקציע ביי אונז איז נאָך אַלץ פאַר־בליבן אויף דערזעלבער מדרגה ווי מיט צענטליקער יאָרן צוריק — כאָטשי מיניסטער מיהאַלאַקע שרייבט ברייוו צו די פויערים און גיט זיי וויסנשאַפטלעכע עצות, ווי אַזוי צו מיסטיקן מיט קונסט־מיסט און וויכטיקע מאַשינען צו באַנוצן... ס'איז אויך א סימן ווי זער אַט דער פאָלקס־מענטש האָט זיך דערווייטערט פון זיינע פויערים און אַז ער האָט פאַרגעסן, אַז מיט עצות איז זיי נישט געהאָלפן און אַז זיי פאַר־מאָגן נישט די מעגלעכקייט כדי זיך צו קויפן אַט די וויכטיקע מכשירים — נישט געקוקט דערויף, וואָס די עצות־קאָמיסיע, וועלכע איז אינסטאַלירט, האָט געשאַפן א קליין „פאַנאַמע" פון צוויי מיליאַרדן ליי ביים ליפערן פון לאַנדווירטשאַפטלעכע מאַשינען...

נישט פאַרגעסן טאָר מען אין אונזער כאָטש שוין אַלטער, אָבער דערפאַר נישט קלענער געוואָרענער צרה, די טראַנספּאָרט־שוועריקייטן. ס'זענען נישט פאַראַן גענוג און אויך נישט פאַסיקע וואַגאָנס, כדי די תבואות צו טראַנספּאָרטירן צו די פּאָרטן און געפונען ווי זיך שוין דאָרט, זענען ערשט די [illegible] (לאַס) נישט בכח אַלעס אַריינצונעמען און די ווייטערע טראַנספּאָרטן מוזן אָפּגעשטעלט ווערן.

ס'מוז נאָך דערמאָנט ווערן, אַז צו אונזערע סוחרים האָט נישט דאָס אויסלאַנד דעם נייטיקן צו־טרוי און אַז מ'נעמט נאָר אין באַטראַכט, אַז 92 פּראָצענט פונם וועלט־עקספּאָרט אין ווייץ געפונט זיך אין אַמעריקאַנישע און אויסטראַלישע הענד, און דער רומענישער עקספּאָרט פאַרנעמט א קליינע באַ־דייטונג — ווערט פאַרשטענדלעך, פאַר וואָס מ'צאָלט פאַר אונזער תבואה מיט אַזוי פיל ווייניקער ווי פאַר אַנדערער.

די נישט־אָרגאַניזירטקייט פון אונזער עקספּאָרט און דער מאַנגל פון וואָס פאַר ס'איז אָרגאַניזאַציע פון די לענדער וווּהין מיר עקספּאָרטירן, מאַכן זיי אָפּהענגיק פון א קליינער צאָל סוחרים, וואָס האָבן זיך אַנטשלאָסן ביי אונז צו קויפן און וועלכע נוצן די סיטואַציע געהעריק אויס.

דער פאָרשלאָג פון דער רעגירונג, די תבואות צוריקצוהאַלטן ביז די פרייזן וועלן זיך בעסערן וואָלט געבראַכט א פולשטענדיקן רואין, ווייל אַזעלכע פרייזן זענען אין אַנדערע אַגראַר־לענדער שוין גע־מאַכט געוואָרן אין צייטן פון איבערנאָרמאַלע גערע־טענישן און האָבן דערפירט צון א קאָלאָסאַלן פיאַסקאָ.

די סיטואַציע פון דער פויערנשאַפט איז אָבער שוין אַזוי פאַרצווייפלט, אַז ס'איז נויטיק אָנצונעמען מיטלען, וואָס זאָלן פאַרהיטן א צוזאַמענברוך און כאַראַקטעריסטיש פאַרן ערנסט פון דער סיטואַציע איז, וואָס פון א סך זייטן האָט זיך די פאָדערונג נאָך א מאָראַטאָריום פאַר די פויערים, פאַר זייערע חובות און אָפּצאָלן.

די שטעטישע באַפעלקערונג און באַזונדערס די יידן, וועלכע האָפן תמיד אויף א גערעטעניש, כדי ס'זאָל וואַקסן די קאָנזום־קראַפט און דורך דעם זיך באַלעבן דער מסחר — האָט זיך דערוואַרט פונקט דער היפוך דערפון און דאָס דערפאַר, ווייל די גאַנצע צייט פון נאָך דער מלחמה האָבן אונזערע ווירטשאַפטס־פירער געפירט דעמאַגאָגישע קאַמפּן און נישט אָרגאַניזירט דאָס לאַנד ווי געהעריק!

י. זינגער.

קויטסקי און דער ציוניזם.

האָרכט א ווייל אויף דער שטים פונם גרייז־גראָען רבי פון דער דייטשער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע, פונם בעסטן פון די מאַרקס־מפרשים, פון קאַרל קויטסקי, וועלכער האָט זיך אויך געמעלדעט אין דער דיס־קוסיע וועגן אַראַבער און יידן אין צוזאַמענהאַנג מיט די געשעענישן אין ארץ־ישראל.

איז עס געווען א טראַגיקאָמישע דערשיינונג דער באַשלוס פון דער אגודה נישט אַריינצוגיין אין דער יידישער אַגענץ א באַשלוס וועלכן ס'איז נישט נויטיק ערנסט צו נעמען און האָבן זיך געהערט די לאָזונגען פונם בונד צו ליקווידירן דעם ציוניזם — די אַלטע מעלה־גירהוטע בונדישע אַרגומענטן, וועלכע האָבן איצט אויסגעזען ראָזיקער, ווייל געטונקען אין בלוט און געקרוינט פון די אַראַבישע מאָמענט־דער־פאָלגן — און וועלכע האָבן צוליב זייער אָפּגענוצקייט אין נישט געהאַט קיין שום ווירקונג און נישט גע־צייגנט קיינעם זיך צו פאַרטראַכטן וועגן זיי — אַזוי מוז מען עס אָבער טון, הערנדיק קויטסקים מיין וועגן די „פּערספּעקטיוון פונם ציוניזם" וועלכע האָבן זיך דערטראָגן צו אונז דורך דער ס. ד. פּרעסע.

קויטסקי איז טיף־מענטשלעך גערירט וועגן די יידישע קרבנות און ער וואָלט געוואָלט, אַז ס'זאָל נישט נאָך מער פאַרניכטעט ווערן פון דעם קוואַלי־טאַטיוו הויכשטייענדיקן יידישן פּיאָנירטום. ער באַ־טראַכט דעם ציוניזם אַלס א שעדליכע איטאָפּיע פון וועלכער ס'איז צייט זיך אָפּצוזאָגן. און דאָס צוליב פאָלגנדיקע טעמים:

ארץ־ישראל איז צו קליין ס'זאָל קענען אַריינ־נעמען די אַלע 14 א האַלב מיליאָנען יידן פון דער גאָרער וועלט;

די אַראַבער וואוינען שוין איצט דאָרט און מ'קאָן נישט קומען מיט רעאַקציאָנערע, היסטאָרישע רעכט און זיי אַרויסשטויסן פון דאָרט, נאָכדעם ווי 2000 יאָר איז מען געווען דערווייטערט פונם לאַנד;

די יידן זענען אָקצידענטאַלן און האָבן נישט וואָס צו זוכן אין פרעמדן, ווייטן אָריענט און

די קאָלאָניזאַציע איז צו א טייערע און קאָסט אָפּ שווערע סכומים און געפונט זיך תמיד אין א סכנה פון פּאָגראָמען, בשעת דאָ זענען די מעגלעכ־קייטן פאַר פּאָגראָמען קלענערע.

ס'איז תיכף צו באַמערקן, אַז קויטסקי גיט צו ביים אָנהייב פון זיין אַרטיקל די נויטווענדיקייט פון א היים פאַר דעם געפּלאָגטן יידישן פאָלק. דאָס איז א גרויסער קאָנצעסיע פון זיין זייט פאַר דער „יידן־פראַגע", וועלכע ער האָט כל ימיו געזען אין אַן אַנדערן ליכט און געהאַט וועגן איר אַנדערע השגות.

דאָס וואָס ס'איז אויסגעוואַקסן א יידיש פאָלק מיט אַן אייגענער צורה אויפן אָרט ווי די גרויסע סאָציאַליסטישע טעאָרעטיקער האָבן תמיד געזען נאָר א קאָנפעסיע — אַט די איבערראַשונג פון די ווערטן, וואָלט קיינמאָל נישט געווען מעגלעך ווען נישט ארץ־ישראל מיט זיין ישוב, ווען נישט די באַוועגונג וואָס האָט געשאַפן די חלוצים און זיי געפירט צוריק צום מזרח.

און דאָרט, ווי מערב־איראָפּעאישע סאָציאַליסטן, ענגלענדער, בעלגיער, פראַנצויזן און דייטשן האָבן געזען א גרויסן פּראָצעס פון א נאַציאָנאַלער באַפרייאונג, דערמילט ווען אַזאַ קליינער קיבוץ ווי ער איז היינט פאַרהאַן אין א"י איז געווען בכח אויסצושטראַלן זיינע ווירקונגען אין אַלע ריכטונגען פון דער וועלט און אַפילו ביז צו דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג און אַרויסרופן צושטימונג און אָנערקענונג — האָט עס אויף די יידן, וועלכע זענען אָפּגעריסן פונם יידישן פאָלק, אויף די גרויסע יחידים, וועל־כע זענען אַריינגעוואַקסן אין פרעמדע קולטורן און פרעמדע פאָלקס־אָרגאַניזמען און דאָרט באַקומען א פירנדיקן ראָל, געמאַכט א נישט־אַנגענומענעם רושם.

די, וועלכע האָבן אויפן וועג פון אַסימילאַציע פאַ־ענטפערט די קליינע יידנפראַגע און געזוכט מיט־לען צו דערלייזן די גאַנצע מענטשהייט, האָבן פאַר־געסן אין די מיליאָנען פון זייערע ברידער אין מזרח און געגלויבט, אַז אויך זיי וועלן געפינען דעם וועג צו די פעלקער, מיט וועלכע זיי וואוינען און זיך פאַר־שמעלצן, פאַרלירן אויף תמיד.

און זיי האָבן געהאַט א סך אַרגומענטן פאַר זיך. דער גרויסער דייטשער דיכטער, דער ייד יעקב וואַסערמאַן, ווייל נישט קיין יידישע נאַציע אין נאָר־מאַלע פאַרהעלטנישן ווי אַנדערע פעלקער, ווייל די יידן האָבן א שליחות צו זיין איבער די פעלקער אָדער אונטער די פעלקער, ווייל ישראלס גורל איז עס צו זיין אָדער ווי די שטערן אויפן הימל אָדער ווי דער זאַמד אויף דער ערד און אַנדערע האָבן אונז צוגעטראַכט אַנדערע שליחותן און מיסיעס צוליב וועלכע מיר טאָרן זיך נישט עמאַנציפּירן אַלס נאַציע ווי ס'האָבן עס געטון ביז איצט פאַרשידענע קליי־נערע און שוואַכערע פעלקער.

קויטסקי, דער גרויסער סאָציאַליסט און פאַר־שפּרייטער פון מאַרקס אידעען, האַלט, אַז אונזער שליחות איז נישט צו ברענגען קרבנות אין ווייטן מזרח נאָר צו בלייבן דאָ און ברענגען דעם דער־לייזנדיקן סאָציאַליזם, וועלכער וועט אויך אונז באַ־פרייען. קויטסקי דערקלערט אונז פאַר א טייל פון דער אָקצידענטאַלער פעלקער־משפּחה, פאַר ברודער צווישן ברודער, וועלכע גענאַכטעט, געשעצט האָבן די מעגלעכקייטן צו אַנטוויקלען די פעאיקייטן לטובת אַלע מענטשן. קויטסקי זעט אין אונז נישט מער קיין אָריענטאַלן, נאָר צוגעהעריקע צו יעדער נאַציע ווו מיר וואוינען, דייטשן, פראַנצויזן, ענגלענדער, פּוילן און רומענער. ער צעטיילט די יידישע ראַסע אויף מערערע פעלקער, און האָפט, אַז אירע חלקים וועלן זיין די פערמענטן דאָרט און מיטהעלפן צום יידישן חלום פון יושר און שלום און פון א באַחרית הימים. ער איז מקריב זיין פאָלק אויפן מזבח פון דער וועלט, פונקט ווי ער האָט זיך מקריב געווען אויפן מזבח פונם סאָציאַליזם, ער זעט אין דעם קרבן א טיפערע תשובה און מער אחריות ווי אינ'ם עגאָיסטישן נאַ־ציאָנאַלן אידעאַל. קויטסקי וויל, אַז די יידן זאָלן זיין די וועגן און די שטראָזן פון דער וועלט־באַפרייאונג, אירע פאָרקעמפער און פּיאָנירן!

אָט דער אַרגומענט און נישט די גרויס פונם לאַנד און די קאַפּאַציטעט, אָט די פראַגע וועגן אָריענט און אָקצידענט און נישט וועגן די סכומים, וואָס די קאָלאָניזאַציע פאַרשלינגט — און אויך די פראַגע פון די היסטאָרישע רעכט פאָדערן אַרויס צו אַן תשובה.

אמת, ווען דער סאָציאַליזם זאָל רעאַליזירט ווערן וואָלט די יידישע פראַגע אפשר פאַרלוירן א טייל פון איר שאַרפקייט. די יידנפראַגע וואָלט אָבער נישט פאַרשווינדן, פונקט ווי זי האָט זיך נישט אויפגעהערט אין היינטיקן קאָמוניסטישן רוסלאַנד. גרויסע טיילן פון יידישער אינטעליגענץ און יידישער יוגנט וואָלטן זיך געשטעלט אין די קאַדרעס פון דער סאָציאַליס־

טישער שטאַט-אָרגאַניזאַציע, אָבער די מיליאָנען יידן פון די שטעטאַלעך, וואָלטן געווען אויך פאַר ווייטער א שווערער פּראָבלעם. ווייל זיי האָבן נאָר צייטווייליק זיך ארייגערוקט אין די ווירטשאַפטלעכע לעבער פון פרעמדע פּראָדוקציע-אָרגאַניזמען, ווייל זיי זענען נישט קיין אָרגאַנישער טייל פון די גופים, ווי זיי געפונען זיך איצט.

ווייל אָבער דער סאָציאַליזם געפונט זיך אויפן וועג פון אן עוואָלוציאָנער רעאַליזירונג, ווייל אומעטום ווי ס׳איז נאָר מעגלעך זיצט די ס. ד. אינאיינעם מיט דער בורזשואזיע און ארבעט מיט לטובת דעם קיום פונם היינטיקן קאַפּיטאַליסטישן-אימפּעריאַליסטישן שטאַט.

פרוּווט אויך דאָס יידישע פאָלק אויפן וועג פון קאָמפּראָמיסן און אויף א פּאַמעלעכן אופן רעאַליזירן זיין באַפרייאונג, דורך אומשיכטונג פון זיינע באַרופן. אומעטום ווי ס׳איז נאָר מעגלעך און דער הויפּט אין ארץ-ישראל, אין דעם לאַנד, פון וועלכן ס׳האָט זיך קיינמאָל נישט דערווייטערט און אָן וועלכן ס׳האָט קיינמאָל נישט פאַרגעסן.

וואָלט קוויטקאָ אויפגעבלעטערט די יידישע געשיכטע און זיך דערמאַנט, אז אין יעדן יאָרהונדערט האָט די בענקשאַפט נאָכן אייגענעם לאַנד און נאָך אן אומאָפּהענגיק שאַפן אנגענומען פאַרשידענע פאָרמען, באַלד רעליגיעז-מיסטישע וואַנדערונגען, געפירט פון פאַלשע און אמתע משיחן, באַלד, ווי אין אונזער צייט קאָלאָניזאַציע געבויט אויף די גרעסטע קרבנות — תמיד אָבער אונזער תפלה צו מאָרגנס, אונזער בענקשאַפט צו מיטאָג און אונזער חלום אָוונטס. און קיינמאָל נישט דערווייטערט אין גאַנצן און קיין מאָל מיט אלע רמ״ח איברים נישט ארייגעוואַקסן אין פרעמדע קולטורן, וואָלט ער נישט באַהויפּטעט אז מיר גייען אהין געפירט פון די רעאַקציאָנער-שאָוויניסטישע היסטאָרישע רעכט און טוען קריוודעס די אראַבער.

אָט די דערשיינונג, וועלכע איז כאַראַקטעריסטיש פאַר גרויסע יידן צו פאַרגעסן דאָס העמד און צו זען דאָס רעקל, אליין זיך פילנדיק אלס א דייטש, מיטן גאַנצן פיינעם מה צו שטעלן זיך אויפן צד פונם אראַבער און פאַרמשפּטן דעם אייגענעם ברודער, דעם ייד. אָט די הויכקייט וועלכע קאָן נאָר דערגרייכט ווערן פון א יידישן געהירן, זי ווייזט אונז ווי פאַלש עס זענען צומייסט די אנזיכטן, אָפּשאַצונגען פון אונזערע פאַרפרעמדט געוואָרענע גאונים, וועגן זייער אייגן פאָלק.

קוויטקאָ האָט אונז נישט וויי-געטון. ער דער קלוגער זקן, צווינגט אונז מיט זיינע ווייכע, רחמנות-פולע רייד צו א חשבון הנפש און קודם כל וועגן אונזער צוגעהעריקייט צום אָריענט, צי צום אָקצידענט.

— דער אָקצידענט איז נישט מער ווי א דינע שמינקע אויפן גוף פון אונזערע פאָלקס-מאַסן, דער פויסטישער גייסט מיט זיינע דעראָבערונגען און זיינע לייסטונגען, מיט האַסטן און יאָגן און גרויסע נצחונות זענען אונז ווייט און פרעמד צו אונזער וועלט-געפיל. דער אָריענט, כאָטש דערווייטערט פון אים, לעבט אין אונז און נאָך שטאַרקער די בענקשאַפט זיך אומצוקערן אהין. און ארץ-ישראל איז נישט דאָס לאַנד, וואוהין מיר גייען צוליב אונזער באַוויזרעכט פון פאַר צוויי טויזנט יאָר, נאָר דאָס לאַנד מיט וועלכן מיר האָבן קיינמאָל נישט פאַרלוירן דעם צוזאַמענהאַנג, מיט וועלכן מיר זענען אלע צייטן פאַרבונען ווי דאָס קינד דורך א נאַפּל-שנור אין מוטערס בויך. ס׳איז אויך נישט צו קליין, ווייל ס׳מוז דאָך נישט ארומנעמען אלע, אלע יידן פון דער וועלט און די סכנה וועגן פּאָגראָמען איז נישט גרעסער ווי ערגעץ אנדערש, פאַרקערט פּאָגראָמען, האָט זיך געוויזן קאָנען דאָרט נישט פאָרקומען, ווייל נייע, זעלבסטבאַוואוסטע יידן פאַרטיידיקן זייער רעכט אויף ארבעט און אויף דער ערד. — און דער ארגומענט וועגן די גרויסע קאָסטן פון דער קאָלאָניזאַציע, דער אַפּעל צו די קלוגע יידישע מיליאָנען, נישט צו פאַרשווענדן זייער געלד אויף אזוינע געוואַגטע זאַכן, איז זיכער דער שוואַכסטער און לעכערליכסטער — און ער איז געהעריק אָפּגעוואָרפן דורך דער מיליאָן דאָלאַר, וועלכע נאָר אמעריקע האָט געשיקט אין די לעצטע וואָכן קיין ארץ-ישראל.

קוויטקאָ, ווי גוט ער זאָל עס נישט מיינען מיט זיינע געפלאָגטע יידישע ברודער, מאַכט דעם פעלער וואָס ער דענקט נאָר אין א ראַמען פון מיטל-אייראָפּע, ווי די אסימילאַציע האָט א געוויסע שיכט שוין דערלייזט פון דער יידנפראַגע. די געזעצן פון זיין לאָגיק זענען נישט קיין אבסאָלוטע און נישט שולט אויף די מאַסן אין מזרח — אויף די מיליאָנען, וועלכע זענען און בלייבן דער רעזערוואואר פון יענע גרויסע, וואָס דערהויבן זיך ביז צום זעלבסט-פאַרלייקענען און וועלכע בענקן און שטרעבן צו רעאַליזירן דעם חלום פון אן אייגענער-היים אין ארץ-ישראל.

דער כבוד, וועלכן ס׳האָט אונז געבראַכט דאָס שאַפן און ווירקן פונם פינף און זיבציק יאָריקן מורה דרך פון גאַנצע סאָציאַליסטישע דורות, איז באַדייטנד גרעסער און וואָגיקער, ווי דער קליינער שמערץ, וואָס קוויטקאָ האָט אונז איצט אָנגעטון.

ש. א. סופר.

א. טווערסקי.

ווען זומער שטאַרבט....

(אברהם׳עלען).

אויף פעלדער וואַלגערן זיך שטיקער שוואַרצע ערד
מיט פייכטן ווידערקול פון אָפּגערוימטן ברויט —
און איך האָב היינט געזען, און איך האָב היינט געהערט
דעם זומערס שוואַנען-ניגון פאַר זיין געלן טויט.

אויף גראָען לייב פון לײַם מיט נשאר׳ן פון שניט
האָט קאַלט געטריפט דאָס בלוט פון אויסגעגאָנגען טאָג —
און פרי פאָרגיי פון זון האָט אָפּגעשניצט און מיט
דעם שטאַרבנדיקן זומערס נישט דערזאָגטן זאָג.

און באַנג געטון האָט אים, דעם זומער פאַר זיין אָפּ,
וואָס וועלט האָט מאַרך געזויגן פון זיין הייס געביין —
און קיינער שטייט נישט איצט צוקאָפּנס פון זיין קאָפּ,
ווען שטאַרבן, זינגנדיק זיין ליד, וועט ער אליין.

און באַנג געטון האָט אים דעם פעלדס פאַרברענטע הויט,
די קי, דער פּאַסטוך און דער לאַוועטינער גוי —
און ער — דער זומער — שטאַרבט אויף קאַטשענעס פון קרויט,
אויף איינגעקאַרטשעטן און דורכגעפוילטן שטרוי.

ער האָט זיין געל געזאַנג דערצויגן ביז צום עק
פאַרגעפּנדיק זיין בלוט אויף אויסגעקראָכן ערד,
ווי הארבסט האָט זיך געלענט מיט רעגנדיקן פלעק —
און איך האָב דאָס געזען, און איך האָב דאָס געהערט.

Sancta Simplicitas!

די אידלע ריטער פונם אמת׳דיקן נאַציאָנאַל-רומענישן געפיל — געפּיטערטע ביי די קולטור-קאָרעטעס פון קוזאַס אוניווערסיטעטן, האָבן די לעצטער צייט אָפּגעהאַלטן א קאָנגרעס אין דעם שטילן און היסטאָרישן בוקאָווינער פוטנע.

ווי תמיד, ווען ס׳קומט פאָר אָט אזא גרויסע געשעניש מיט א פּאַטריאָטישן צוזאַמענפאָר, האָט אויך דער איצטיקער קאָנגרעס געהאַט א געוואַלטיקן אָפּקלאַנג צווישן די... אויסגעזעצטע שויבן, צערויבטע קראָמען און געשפּאָלטענע קעפּ — יידישע, זעלבסטפאַרשטענדלעך.

מילא, צו אָט די „קולטורעלע" פּראָגראַם-פונקטן, וואָס ווערן אויסגעאַרבעט אויף די קאָנגרעסן און ווערן דורכגעפירט פון די אנטיילנעמערס נאָך איידער דער פּראָגראַם ווערט באַלויכטן... צו דעם זענען מיר שוין צוגעוווינט. דער באַרימטער קאָנגרעס פון (קלוזש-אָראַדעאַ מארע) וועלכער האָט בשעתו צעפירט א גוטן שם פאַרן לאַנד ווייט אריבער די גרענעצן — האָט אונז שוין אויסגעלערנט זיך נישט איינצוטרויען דעם ווערטערבוך, וועלכער גיט א נישט ריכטיקן באַגריף וועגן דעם וואָרט: קאָנגרעס.

ווי אין די גוט-געבענטשטע צייטן פון גאָגאַס און בראַטיאַנוס ממשלות, איז אויך איצט, אונטער דער דעמאָקראַטישער און „יידן-פריינטלעכער" מאַניו-רעגירונג, אָפּגעהיט געוואָרן דאָס געזעץ (אמת שוין אביסלצופיל!) און דער צוזאַמענפאָר האָט נישט געקאָנט פאַרזאָגט ווערן מצד דער מאַכט. נאָר אין שטאַט-אינסטיטוציע האָט — ווייזט אויס — יאָ עובר געווען, בייזע צונגער זאָגן, אז די סטודענטן — צווישן וועלכע ס׳געפונען זיך א היבשע צאָל „הדיוטות" אויך — האָבן באַקומען פריי-קאַרטעס און האָבן באַנוצט די אייזנבאַן פונם פאָטערלאַנד אָן א גראָשן געלט. ס׳איז, באמת, נישט אינגאַנצן פּאַטריאָטיש אויסצונוצן די סענטימענטאַלע שוואַכקייט פון אזא אייזערנער אינסטיטוציע, וואָס קאָסט אָפּ די בידנע פאָלקס-קעשענעס א היבש ביסל מיליאָנען — נאָר נישט דאָס זענען מיר אויסן איצט.

ווידער וועלן מיר זיך נישט אָפּשטעלן אויף די „מאַסרעגל", וואָס ווערן געוויך תמיד אָנגענומען מצד דער מאַכט, — אין אזעלכע פאַלן — און שטענדיק געשעט מיט די סטודענטן איינער און דערזעלבער נס פונם רואה ואינו נראה. נאָר ווי עפּעס א געמאַכטע זאַך! וויפיל מי און מאַרטערניש די אָרדנונגהיטער זאָלן זיך נישט געבן ארייינצוכאַפּן כאָטש עטלעכע בוליגאַנעס, און דאָך, איז זער זעלטן ווען, אז ס׳געלינגט זיי צו פאַקן א... געשלאָגענעם יידן.

דאָס פּיקאַנטסטע און דאָס עיקרדיקסטע איז אָט די אנקעטע די הייליקע און כשר׳ע אנקעטע, וועלכע „באַלויכט" די געשעענישן און שטעלט פעסט די שולדן און די שולדיקע. און ווער מיינט איר, זענען דאָ די שולדיקסטע פון צווישן כל השולדיקע? דאָס זענען די דאָרנעשטער יידן — האָט ענדלעך אויפגעפונען די אנקעטע — וועלכע האָבן זיך באַצויגן צו קאַלט צו די 243 קאָנגרעסלייט. ווייטער זענען נאָך פאַראַן א פּאָר שולדיקע יידן — פּאַסאַזשירן פון דעם זעלבן צוג, אין וועלכן ס׳זענען אויך געפאָרן די סטודענטן — ליידער קאָן מען עד היום נישט געוווירע ווערן זייערע אדרעסן. וועגן די געשעענישן פון אויף דער באַן-סטאַנציע דאָרנעשטי, ווי די יידישע פּאַסאַזשירן זענען ארויסגעשליידערט געוואָרן צעבלוטיקטע דורך די פענסטער, דערציילט זיך די „מוּמע" אנקעטע בתמימות: „די יידישע פּאַסאַזשירן, דערוויסנדיק זיך וועגן די אינצידענטן פון דאָרנעשטי האָבן זיך דערשראָקן און דאָס רוב באַשלאָסן אָפּצושטייגן."

צווישן די „אָפּגעשטיגענע" איז אויך געווען די משפּחה גליקמאַן אחוץ זייער פריילן, וועלכע די סטודענטן האָבן צוערשט נישט געלאָזט אָפּשטייגן און דערנאָך אזוי ארויסגעשליידערט פונם וואַגאָן מיט פּאַקעס-פּאַקעס. אויף אָט דעם זשעסט פון די אידלע קולטור-קינדער רופט זיך אָפּ דער שליח פונם אינערן-מיניסטער בזה הלשון: „...אייגנטלעך האָבן די סטודענטן נישט געטון מער, ווי צוגעהאָלפן דעם פריילן אָפּשטייגן מיט איר באַגאַזש."

און מערקווירדיק! וויפל דאָס פריילן און די אלע איבעריקע פּאַסאַזשירן האָבן זיך נישט געבעטן ביי די אָרדנונג-היטערס זיי זאָלן פאַרצייכענען די אדרעסן פון די אזוי שטאַרק פריינטלעכע און קאַוואַלערישע סטודענטן — דאָך דער פּאָליציי בשום אופן נישט געלונגען צו פאַרצייכענען כאָטש אין נאָמען פון צווישן די 243 אנטיילנעמערס. דערפאַר אבער האָט זיך שוין די דאָלהאַסקער באַן-פּאָליציי אָנגענומען די קריוודע פון די יידישע פּאַסאַזשירן און האָט געסטראָשעט שטילערהייט די דאָרנעשטער: לאָזט אָפּ. איר האָט כלאָמפּרשטן נישט געקענט ארויסבאַקומען קיין איין אדרעס און נישט אידענטיפיצירן קיין איינציקן פון די סטודענטן, וועלן מיר אייך אָפּטון איינס א שענערס מיר וועלן נישט קענען אידענטיפיצירן די צעבליטעקטע יידן — איר וועט זיך אויסדרייען דעם קאָפּ און נישט וויסן ווער זיי זענען און וויפיל זיי זענען — און רופט אונז קנאַקניסל.

פאַרוועטיקטע פון אָט די געשעענישן, מיט זייער טראַגי-קאָמישן עפּילאָג, פרעגן מיר, צי וועלן אמאָל די יידישע מאַסן פון רומעניען עפּעס אויסלערנען פון דעם היזק און גרינגשעצונג מיט וועלכער ס׳באַציען זיך צו זיי די אלע ביזאַנטיקע מושלים צוזאַמען מיט זייערע מאַשקעס א טייל יידישע דעפּוטאַטן — וועלכע האָבן אנגענומען א זשמעניע לינזן און האַלטן דאָס מויל.

צו דער כשר׳ער און תמימותדיקער אנקעטע וועלכע פאַרגלאָצט די כשערע אייגאַלעך צום מיניסטער-קאַבינעט, לעגן מיר צו אונזערע צעיאַטערטע וונדן און רופן אויס מיט די צאַרטסטע אקצענטן וועלכע זענען ווען נישט איז ארויסגעשטאַמעלט געוואָרן צו אן אומשולדיקער און ציכטיקער „גרעטכען": Sancta simplicitas! הייליקע תמימות!

ס. שא.

טעאַטער און קונסט

איינציק קאָנצערט פונם וויאָלין-קינסטלער יוסף בערנשטיין.

א בעלצער ייִנגל, א קינד נאָך, קוים פופצן יאָר אלט, יוסף בערנשטיין, וועט אין א פּאָר טעג ארום אויפן קאָנצערט-פּאָדיום באַווייזן פאַרן טשערנאָוויצער פובליקום זיין אויסעראָרדנטלעכע קונסט. שוין אין דער פריִסטער קינדהייט זיינער האָט ער געשמט אין זיין שטעטל, און נאָך זיין אויסבילדונג אין ווין ביי די גרעסטע מוזיקפּעדאַגאָגן אין ווירטואָזן, פאַרמאָגט דער יינגער קינסטלער א טעכניק אין מייסטערן זיין אינסטרומענט און א כראַפט פון קינסטלערישן ארייינלעבן-זיך אין די קלאַסישע ווערק און א געניטקייט אין דער אויפירונג.

אָט דער אָוונט וועט געוויס פאַרשאַפן דעם פובליקום א גייסטיקע הנאה, וועלכע אונזער עולם האָט שוין פון לאַנג נישט געהאַט.

טאָמאַשעווסקי אין טשערנאָוויץ.

א גרויס עראייגניש פאַרן יידישן טעאַטער-עולם א נאָפּט וועלכער איז באַרימט אין דער אלטער און נייער וועלט, דער באַוווּסטער רעזשיסער, דראַמאַטיקער און דירעקטאָר פונם יידישן פאָלקס-טעאַטער „פּיפּל" ניו-יאָרק, באָריס טאָמאַשעווסקי קומט אין גיכן קיין טשערנאָוויץ אויף א קורצן גאַסטשפּיל. מיט אים קומען די באַרימטע פּרימאַדאָנע פון דער בערלינער פאָלקס-אָפּער, רות רענניע און דער באַקאַנטער קאָמפּאָניסט און דירינענט י. צאָהן-פּאָליאַקאָוו. דער טאָמאַשעווסקי-גאַסטשפּיל וועט זיין דאָס שענסטע עראייגניש פונם איצטיקן טעאַטער-סעזאָן. — נענטערע פרטים וועלן באַקאַנט געגעבן ווערן.

פונם פּאַווילאָן-טעאַטער.

די פאַרוואַלטונג פונם פּאַווילאָן-טעאַטער טשערנאָוויץ, מ. רייש איז מודיע דעם השובן פובליקום, אז דער טעאַטער-זאַל ווי אויך די נעבן-לאָקאַליטעטן פונם טעאַטער זענען רעמאָנטירט געוואָרן און צוגעפּאַסט צו די מאָדערנע פאָדערונגען נאָך באַקוועמלעכקייט און גראָמקייט פאַרן יידישן טעאַטער-עולם. ס׳איז איינגעבויט געוואָרן צענטראַל-באַהייצונג, צוגעבויט א רויכער-סאַלאָן. צוליב דעם רעמאָנט בלייבט דער טעאַטער געשלאָסן ביז צום 5-טן אָקטאָבער ד. י.

זונטאָג, דעם 6-טן, נאָכמיטאָג, קומט פאָר די דערעפענונג מיט דער באַוווּסטער אָפּערעטע „דאָס גליקלעכע מיידל" וועלכע האָט אין טשערנאָוויץ שוין געהאַט א גרויסן דערפאָלג.

א דערפרייענדיקער פאַקט איז, וואָס די באַליבטע גאַסטראָלערן זיידערמאַן-לערנער זענען פאַרבליבן אויף ווייטער אין אנסאַמבל פונם טעאַטער און וועלן אויך געבן די געלעגנהייט אין נאָכמיטאָג-פאָרשטעלונגען צו באַקענען זיך מיט זייער קונסט.

זונטאָג אָוונט די דערעפענונגס-פאָרשטעלונג מיט דער פּיעסע „דאָס מאַמעלע", וועלכע האָט געהאַט דעם גרעסטן דערפאָלג אין ניו-יאָרק.

יום־טוב ביילאַגע צו די „משערנאָוויצער בלעטער“.

דער ווירטואָז פון דער יידישער פּראָזע.

צוואַנציק יאָר שאַפן פון דוד בערגעלסאָן.

בערגלסאָן ־ער מענטש, דער פּאָליטיקער, טוט צו להכעיס בערגלסאָן דעם קינסטלער און בעט זיך איבער מיטן לעבן, מיט זיינע קאַמפן און פרייד. זיינע נייעסטע ווערק זענען א פּרווו צו פאַרקרינגן זיך מיט זיינע באליבטע העלדן, וואס האבן קיין נחת אין לעבן נישט געקענט און אָפּגעקומען מיט בלייכע שמייכלען. זאָלן אבער אונז מוחל זיין דער קינסטלער מיט זיינע פּאָליטישע פריינט, ווען מיר בלייבן ביים חשד, אז אין בערגלסאָנען ברומט נאָך אויך היינט דער צער פון מירלען, דער פיין פון מלכן און דער שטורם פון חיים משה'ס נשמה. צו גרויס איז געווען די ליבע, וואס ער האט „געשפּילט“ מיט די אונטערגייענדיקע, צופיל געזאָרגט פאר די אידלע טענער, אין וועלכע ער האט אויסגעזונגען זייער ליידנסליד. מיר זאָלן מיט א גרינג הארץ אָננעמען די נייע וויזיט־קאַרטע פון מחבר. בערגלסאָן איז דער אידלסטער, טאלאַנטפולסטער אדוואָקאט פון יענעם דור יידישע אינטעליגענץ, פאר וועלכן די צייט האט אָנגעגרייט איר גיליאָטין און דער נייער דור — שטיינער אין בוזים.

נישט איין יידישער בעלעטריסט, אליין א קינד פון יענער עפּאָכע, האט געוואָלט אָנטון קרוינען אויף דעם מארטירער־קאָפּ פון זיין גענעראַציע׳ כמעט קיינעם איז דאס געלונגען. זיי האָבן נישט געפונען דעם טאָן און געפאַרעמט זייערע שאפונגען אדער אלס דראמען (און אזעלכע זענען נישט פאסיק געווען, ווייל ס'האָט געפעלט דער מאָמענט פון אקטיוון אויפטריט) אדער אלס קורצאטעמדיקע רעאליסטישע נאָוועלע, וואס האט געהינקען אויף די ליימענע פיס פון אויסערלעכע, נישטיקע פאקטן. בערגלסאָן האט באַפוילן אלדעם וואכעדיקן פארשוואונדן, קאָמפּאָנירט האט ער בלויז דעם טרויער, די אונטערטענער פון די ברוסטשטימען, מיט וועלכע זיינע העלדן פלעגן זיך באנוצן, ווען, דערהערנדיק פּלוצלינג דעם פייף פון א לאָקאָמאָטיוו אין פוסטן וועלט־חלל, פלעגן זיי דארפן עצהנען: „שוויג, שוויג, וועסטו זיך סוף כל סוף אויסשווייגן א שענעם לעבן“.

בערגלסאָנס ראָמאַנען זענען דערפאר אזוי „מאָנאָטאָן“ און „פארבלאָז“ אזוי ווייניק אָנגעשפּיגעוועט מיט געשעענישן, אזוי ווייניק ראָמאַנטיק. דאס זענען גיכער גרויספאָרמאַטיקע פּאָעמען אין פּראָזע, וועלכע מ'וואָלט געדאַרפט לייענען אונטער באַגלייטונג פון ספּעציעלער מוזיק, וואס זאָל בולט אונטערפּרעטירן דעם געדרוקטן טעקסט. ער האט געפונען די פאָרם, דעם סטיל, וואס זאָל אליין, לויט זיין קאָנסטרוקציע, זאָגן, אז ס'עקזיסטירט א בויערנדיקע אומצופרידנקייט מיט דער וועלט און מיטן גורל פונם מענטש, אז ס'עקזיסטירט א ווייטערנדיקע בענקשאַפט, וואס ווערט פאַרוואַנדלט אין אייביקן אומרו און שטומען פּראָטעסט.

צווישן די מאָדערנע יידישע שרייבער־קינסטלער איז בערגלסאָן דער איינציקער, וואס האט אזוי פיל געוויכט געלעגט אויף דער פאָרם, אזוי געשליפט און געמאָסטן יעדעס וואָרט און יעדן זאַץ און דערגרייכט דערמיט די מדרגה פון מוזיקאלישער פּראָזע. געפּרעסט און קאָנדענסירט ווירקט דער סטיל ווי מוזיק, ווירקליך ווי א לייט־מאָטיוו צו בערגלסאָנס „אייביק אומעטיקע מעלאָדיען, וואס באגלייטן דעם שטומען אומגליק פון דער וועלט“. און זיין כלאחר־ידדיקן, צווייווערטערדיקן זאַץ: „איז אט, איז צונויפגעפּרעסט גרויל פון צו פיל קלוגן פארשטיין און הכנעה פארן גורל און פיין פון דענערווירטן דרייען זיך אין דער געשלאָסענער שטייג פון ווירקלעכקייט“.

די יידישע טעכטער, וואס האָבן ברייט צעעפנט זייערע אויגן פאר דער וועלט, אויפגעשלאָסן די אפּעטיטן, וועלכע זייערע באבעס האָבן באהאַלטן אונטער זיבן שלעסער פון זייערע צניעות, די מירל הורוויץ, די עטל קאַדיס, די הוה פויזנער, אפילו דאָס וויסט אז דער טייוול איז מער אומגליקלעך ווי קלוג זענען שוין געוואָרן עקספּאָנירט פון אנדערע יידישע קינסטלער אונטער אנדערע נעמען; די יידישע אינטעליגענטן די הערץ דער דיכטער, וואס ווייסט, אז ער איז א שומר פון א טויטער שטאָט׳ און אז דאס לעבן איז א „פארשלייערטער טעות“, די מלכס, וואס פארלאָזן דאס לעבן, ווייל ס'האָט זיך געלאָזט נאָר באַטראַכטן און נישט געניסן און חיים־משה מיט יצחק־בער דעם וואלד־קאָסיר, וואס צעקריגן זיך מיטן רבונו של עולם ווייל ער האט זיי געקאָנט אראָפּלאָזן אויף איינע פון זיינע שענערע וועלטן און נישט געוואָלט, אדער אפילו ביינוש רובינשטיין, וואס ווייסט, אז גליק קאָן מען שוין געפונען נאָר ביי קאמי־וואיאזשערן׳ האָבן שוין אויפגעטרעטן פאר און נאָך בערגלסאָנען אין דער יידישער ליטעראַטור. נאָך זייער דערשיינען ביי אנדערע אבער איז געבליבן א נישט אנגענומער איינדרוק, מ'האָט צופיל בולט דערזען די אינטעליגענטישע שטאָלצן אָדער די קאַריקאַטורע, טראַגיקאָמישע אומגעלומפּערטקייט פון זיי. בערגלסאָן האט פאראייביקט זייער ראַנגלען זיך מיט דער וועלט, זייער ראַפינירטקייט, מענטשליכקייט, זייער יום־טובדיקייט אין דעם אָרומיקן גליווערנדיקן נורענבץ, זייער פּאַסיווע, פילאָזאָפישע לייקענען די וועלט און עקשנותדיקן פּראָטעסט קעגן דעם, וואָס יעדער וואָרפט זיין נעץ אין ים אריין זיין מזל זאָל אים עפּעס שיקן, נאָר מ'באַקומט נאָך לאַנגע יאָרן צוריק א לעכעריקע פּוסטע נעץ און מ'מוז זיך באַנוגן: „מילא וועט שוין זיין אזוי... וועל איך שוין ס'נישט איז דורכקומען אָן א טרייסט, אָן א פרייד ביי זיך אין האַרץ“.

בערגלסאָן דערלויבט נישט זיינע העלדן ארויסקומען אין בונטע קליידער אויפן יריד פון דערוועלטס קאַמף־רינג. ער דערלויבט זיי נישט צו אנטבלויזן די קעפּ און קלאַפּן זיך אין ברוסט, שלעטערדיק היסטעריש אָדער פארמעסטנדיק זיך קעגן עמיצן. צו קלוג זענען זיינע העלדן דערפאר זיי זאָלן ווידערשטעלן זייער אָנמעכטיקייט קעגן דער ברוסט פון טייוול, וואָס האָט זיינע שטרויכלונגען אויסגעשפּרייט אויף אלע קרייצוועגן פון דער ערד. זיי שמייכלען בלויז און קומען אָפּ מיט דעם די וועלט. „איין שמייכל פאר זיין מאַמע דער אלמנה... וואס לאָזט דאַרט אלע יאָר אראָפּ פון נחת, וואָס זי האט געקלערט און אים צו האָבן, איין שמייכל פאר זיך אליין, פארן אייגענעם נישט איינגעגעבענעם לעבן, הייסט דאס; און איין שמייכל... איין שמייכל מעג זיין פאר זיין חבר חיים־משהן, וואָס פלעגט זאָגן, אז פארן טויט וועט ער זיך נאָך אָפּרעכענען מיט גאָט מיט א „נו“?, מיט א „נו“, וואָס וועט זיין דער טייטש: נו, האָט מען מיך אראָפּגעבראַכט, נו, בין איך דא געווען, נו?“...

אפילו אוועקגיין פון דער וועלט גייט מען ביי בערגלסאָנען אָן פאַראַדן רעש, אָן קלאַפּ מיט דער טיר אזוי, אז די וועלט זאָל א ציטער טון, אָן דעם ראַסקאָלניקאָווסקישן טעאַטראַלן „אומקערן דעם בילעט אויף איינטריט אין דער וועלט“, אז די וועלט איז נישט מער ווי „א באַלאַלייקלייטל, א באַקאַלייקלייטל מיט א גלעקל“ טאַר מען נישט האַנדלען מיט איר אין „הויכן שטיל“ מ'זאָל קאָמיש נישט ווערן. און אליין וועט דערלויבן בערגלסאָן אויסצוקלערן אויף זיינע העלדן, אין וועלכע ער איז אזוי פארליבט, נאָר נישט, אז זיי זענען לעכערליך. זיינע העלדן זענען אפשר אומגליקלעכע קינדער פון א פארבלאָנזשעטן דור, וועמען די צייט האט געמוזט אויפהענגען אויפן תליה־האָגן, אלס מענטשלעכע עקזעמפּלאַרן זענען זיי אָבער ווערט די גרעסטע אנערקענונג. דערהויבן האָט זיי בערגלסאָן מיט זיין עכט־אייראָפּעאישער מאַניער שילדערן, מיט זיין צאַרטן און עלעגאַנטן אופן איבערגעבן די שטילע שטורעמס פון דער מענטשלעכער נשמה. נישט ער שרייבט בערגלסאָן, נאָר ער כשופט און מ'פארמאַכט זיינע ביכער מיטן איינדרוק, אז א פידלער־ווירטואָז האָט נאָר וואָס דעם לעצטן פיר געטון זיין בויגן איבער די קלינגענדיקע סטרונעס פון פידל און די קלאַנגען, געצוימטע דורך דער סורדינע, האָבן פארוואָרפן דעם ציבער־שטריך איבער אונזערע געפילן.

זאָל דאס זיין ביכער אדער אפשר נאָר ווירטואָז־אויסגעפּולטע לבנה־סאָנאטן, פארשלייערטע אין בוך־פאָרם?...

אזוי אדער אנדערש — געהויבענע קונסט.

י. כמאראָוסקי.

א נײַ בלעטל...

צו אונזער טרערן־בוך, צו אונזער פארבלוטיקטער היסטאָריע — איז א נײַ בלעטל צוגעקומען...

און מיט פאַרציטערונג, וועט דער קומענדיקער דור די בלעטלעך מישן:

...פּאָגראָמען אין גאַליציע, פּאָגראָמען אין פּוילן, פּאָגראָמען אין רומעניען, פּאָגראָמען אין אוקראַינע... פּאָגראָמען, אנטיסעמיטיזם און ווידער פּאָגראָמען... דאס האַרץ ווייטאָקט און קאַרטשעט זיך פאר צאָרן און בושה...! יידן ווערן אויסגעשחטן ווי די שעפּסן... מענטשן־גלידער וואַלגערן זיך אויף די גאַסן... מ'באַהאַלט זיך אויף די בוידעמער, אין די קעלערס, און... מ'וואַרט אויפן גרויזאַמען סוף...

...די בלעטלעך מישן זיך איינס נאָכן אנדערע און אלעמאָל דערזעלבער שרעקליכער, אומענדליכער קאָשמאַר פון בלוט, אכזריות און בעסטיאַליטעט, נישטאָ א ברעקל נחמה... אפילו עטוואס טרייסט...

און א מוראדיקע שנאה, א געוואַלדיקער האַס דערוועקט זיך אין האַרץ קעגן די אלע מענטשן־חיות, קעגן דער גאַנצער וועלט און... קעגן אונז זעלבסט... אבער פּלוצלינג...

און דאס פּנים שטראַלט אויף, דאס האַרץ הייבט אָן קלאַפּן פון פרייד און די טרערנדיקע אויגן בליצן אויף פון א פּלוצלינגער איבערראַשונג:

א נײַ בלעטל געשיכטע...

...דאס יידישע פאָלק האָט זיך א טרעסל געטון פון זיין פארשקלאַפונג, און מיט באַנײַטע כוחות האָט עס זיך געלאָזט אויפן וועג פון באַפרייונג...

און ווידער איז יידיש בלוט פארגאָסן געוואָרן...

— בלוט פון אמתע גבורים וועלכע זענען געפאַלן אויפן שלאַכט־פעלד, פאַרטיידנדיק זייער אידעאַל, זייער כבוד!

דאס איז בלוט פון העלדישע קעמפער, וועלכע

קאַרל קלינגער.

יאָנטל שאַמעס.

דער שאַמעס פון א מאָל, דאס איז געווען א באַזונדערער טייל פונם כלי קודש. נאָכן פּירוש פונם וואָרט משמש, וואָלט עס געהייסן גאָר א דינער, איינער, וואס קוקט זיך אום, ס'זאָל זיין אלץ אין אָרדנונג אין שול. אין אמתן אבער איז דאס נאָר געווען א קלענער טייל פון זיין עובדא — ער איז געווען דער עושה הכל. ער האט געפּראַוועט דאס גאַנצע דאַווענען, געהיט מנהגים און דינים און געטון אלץ און פארזאָרגט אלץ, וואס האט א שייכות מיט יידישקייט און גאָטס געבאָט. ער איז געווען א פארזאָרגער פון דער שטאָדט און אלע פעדעם זענען זיך צונויפגעקומען אין זיין האַנט. פון די סמנים פון זיין ווערדע איז געווען דער גרויסער האָלצערנער האַמער, מיט וועלכן ער פלעגט קלאַפּן אין שיל אריין יעדן פאַרטאָג, דריי קלעפּ פונם האַמער האָבן אָפּגעקלונגען אין דער שטילקייט פון דער נאַכט און ס'האָט זיך געהערט זיין קול: „שטייטס אויף לעבודת הבורא“. האָט מען געהערט דעם האַמער קלאַפּן, נאָר צוויי מאָל, אזוי עס געווען א טרויעריקער צייכן, אז דער מלאך־המות האָט געפאָדערט א קרבן פונם שטעטל. ס'האָבן זיך באַוויזן אין די פענסטערס פרעגנדיקע פּנימער און דער שאַמעס האָט דערציילט, ווער ס'איז געשטאָרבן און ווען ס'וועט זיין די לויה. ער האָט עס געוויסט גאַנץ גענוי, ווייל ער האָט געהאַט א סך צו טון ביי טרויעריקע און אויך ביי פרייליכע געשעענישן. ער איז געווען דער ערשטער, וואס האָט געוויסט פון אלעמען וואס קומט פאָר ביי קהל און אויך ביים יחיד. ער האָט פארבעטן צו א יומא דפגרא. ער האָט אָנטייל גענומען ביי יעדער סעודת מצוה און ביי יעדער לויה. פון פאַרטאָג ביז שפּעט אין דער נאַכט איז ער אַרומגעלאָפן. א לעבעדיקע פארבינדונג, א פּערזאָניפיקאַציע פונם לעבן און ריטם פון דער שטאָדט.

יאָנטל דער שאַמעס פון דיווגא, איז געווען איינער פון די בעסטע. א מומחה אין שלחן ערוך און אין אלע מנהגים איז ער בכל לבבו ונפשו געווען איבערגעגעבן זיין אַרבעט. אז ס'האָט זיך פאַרטאָג געהערט זיין טיפער באַס: „שטייטס אויף לעבודת הבורא“ האָט יעדן אָנגעכאַפּט א דראָזש און מ'איז ארויס פון די בעטן. אָט דער רוף, וועלכן מ'האָט קיינער נישט געקאָנט נאָכמאַכן, האָט זיך אויף תמיד איינגעקריצט אין זכרון און נישט איינמאָל זענען מיר אויפן וועג אין חדר אריין נאָכגעגאַנגען יאָנטלען, כדי צו הערן זיין קלאַנגדיקן ניגון.

יאָנטל איז געווען אין יעדן פּרט א שאַמעס אָן אויסגערופענער. מיט געדולד און איבערגעגעבנקייט האָט ער זיך מתעסק געווען מיט זיינע אַרבעטן און אויף זיך אליין גענומען נאָך מער צו טון, ווי מען האָט פון אים פארלאַנגט. מיט זיינע באַלעבאַטים איז ער געווען ענג פאַרקניפּט, איז געווען ביי זיי היימיש און זיך אויסגעקענט אין זייערע ענינים. ער האָט ליב געהאַט זיינע באַלעבאַטים און אָנטייל גענומען אין זייער לייד און פרייד.

מיט זיין אייגענעם גורל איז ער תמיד געווען צופרידן. פון זיינע פאַרדינסטן — ער האָט באַקומען 3 גילדן א חודש שכירות — און מיט די הכנסות פון זיין ווייב — זי איז געווען טוקערין אין באָד — האָט זיך זיין משפּחה דערנערט. אבער פון צו זיין גליקלעך איז ער געווען ווייט, א באַהאַלטענער צער און ביטערקייט זענען אויף אים תמיד געלעגן.

זיין העכסטער ארון איז געווען ר׳ עקיבא שטעק, דער ראש־הקהל פון דיווגא. בשעת די אנדערע באַלעבאַטים האָבן מיט יאָנטלען גערעדט ווי מיט זייער גלייכן, פריינטלעך, האָט ער אויף אים תמיד געשריגן. עקיבא איז געווען אָן עם־הארץ, א בייזער. ער האָט אים פארביטערט דאס לעבן און טיראַניזירט. תמיד האָט ער געהאַט עפּעס אויסצובעסערן אין יאָנטלס אַרבעטן, תמיד אים מבזה געווען און באַלייזיקט דעם גוטן און סאָלידן שאַמעס. יאָנטל האָט דערפון געהאַט יסורים אבער ער האָט געמוזט פאַרבייסן די ציינער און ווייטער דינען. ווייל וואָס קאָן טון א שוואַכער שאַמעס קעגן דעם שטאַרקן ראש־הקהל? ווער קאָן זיך אַקעגן שטעלן דעם אלמעכטיקן פאַרשטייער? גאַנץ קהל איז געלעגן אונטער זיין אפּצאַס און ער איז געווען א מושל ווי א דעספּאָט. זיין פּירונג האָט ארויסגערופן צאָרן און זיינע באַפעלן — כעס. אבער די באַלעבאַטים האָבן געשוויגן און זיך פאר אים געבויגט, ווייל ער איז געווען א חשוב ביים קרייז־הויפּטמאַן. ווער ס'האָט געהאַט קעגן אים ארויסצוטרעטן האָט געהאַט אויסצושטיין רדיפות און צרות. עקיבא איז געווען א שטראָף פאר גאַנץ קהל.

יאָנטל, וואָס האָט זיך שוין געוווינט מיט זיינע אייגענע יסורים, האָט געהאַט גרויס האַרץ־ווייטיק ווען די צרות פון זיינע געליבטע באַלעבאַטים, וואָס זיי האָבן געמוזט אויסשטיין און ליידן...

ערב יום כפּור. אינם גרויסן טאָג פון תשובה, סליחה ומחילה איז יאָנטל געשטאַנען אין פּאָליש און געטון זיין פונקציע. געשלאָגן מלקות, ווי ס'איז שוין דער אלטער מנהג. יעדן דערוואַקסענעם, וועלכער האָט עס מקבל געווען האַלב קניענדיק, האַלב ליגנדיק און ניין און דרייסיק מאָל מיט די רימענדלעך געוואָרן געציכטיקט און יאָנטל האָט געמורמלט צו 3 מאָל ביי יעדן זיין „הרחום ומחול עונותינו“. די מלקות זענען נאָר געווען א זכר פון אמאָליקע שטראָף, א פאַרמאַליטעט, כדי צו דערמאָנען אין דער גוטיסקייט פון תשובה.

דער ערשטער ביי די מלקות איז געווען דער ראש־הקהל. יאָנטל האָט גראָד אריינגעקוקט אין א ספר און געהאַט אויפגעמישט דעם פּסוק, אין וועלכן ס'הייסט, אז יום־כפּור ברענגט מחילה און עבירות בין המקום און דעם מענטשן אבער נישט בין אדם לאדם. וואָס מ'זינדיקט קעגן זיין חבר מוז מען אליין גוט מאַכן. ר׳ עקיבא האָט עס נישט געטון, ער האָט קיינעם נישט געבעטן קיין מחילה פאר די פּורעניות פון א גאַנץ יאָר.

און אז דער פאַרשטייער האָט זיך אנידערגעלייגט איז יאָנטל א ווייל געבליבן שטיין, אזוי ווי ער זאָל זיך וועלן קאָנצענטרירן. דאַן האָט ער זיך אויסגעצויגן אין זיין גאַנצער גרויס, האָט ארויסגענומען א נייעם קאַנטשיק (ס'איז פאַרהאַן א יש אומרים, אז מיט בלייענע קוילן) און האָט אָנגעהויבן שמייסן. אבער נישט גאָר אויף יוצא צו זיין. הילעכיק זענען געפאַלן די רימענדלעך אויפן גוף פונם ראש־הקהל. דער שאַמעס האָט פאַרגעסן ווי און פאַר וועמען ער געפינט זיך און געשמיסן ווי א שליח פונם סנהדרין פון פאַר צייטן..

דער ראש הקהל האָט זיך געבויגן און געקרומט אונטער די מלקות און געוואָלט זיך אויפהויבן. יאָנטל האָט אבער נישט געלאָזט: הער פאַרשטייער, אויב איר שטערט מיך, ווער איך מבולבל און מוז אָנהויבן ציילן אויפסניי...

נאָך דעם 39־טן שמיץ האָט זיך ר׳ עקיבא קוים אויפגעהויבן און בלאָ־רויט אין פּנים זיך אחיים געשלעפּט. יאָנטלס פּנים האָט געלויכטן און ער האָט אָפּגעאָטעמט, ווי א שווערע משא זאָל אים אראָפּ. די באַלעבאַטים אין פּאָליש האָבן דאס מאָל אריינגעוואָרפן אין יאָנטלס קערה נישט קיינע קליינע מטבעות, נאָר זילבער־געלד. אין דער היים האָט יאָנטל דערציילט זיין ווייב, אז גאָט האָט אריינגעשיקט די ברכה אין דער קערה, ווייל ער האָט אים געדינט מיט זיין גאַנצן כח ובכל נפשו.

ר׳ עקיבא, דער ראש־הקהל פון דיווגא איז געוואָרן אן אנדערער מענטש. גוט און פריינטלעך מיט יעדן און ליב מיט אלעמען. דעם שאַמעס האָט מען תיכף נאָך יום־טוב אָפּגעזאָגט. יאָנטל איז אָן א שטעלע.

איר דאַרפט זיכער א שאַמעס, נעמט יאָנטלען! א בעסערן געפינט איר נישט.

(פון „דאָס עלפטע געבאָט“ יידיש: ש״א).

האָבן פאר דער גאנצער וועלט באוויזן אז מיר קאָנען אויך פארטיידיקן אונזער כבוד.

— דאָס איז דער טיפ פון דעם נייעם יידן, פון אונזערע נייע בר-כוכבאס!

און אָנגעפאלן איז מען אויף אונז דאָסמאָל, נישט דערפאר וואָס מיר זענען שוואכע און אָנבעהאָלפענע — נאָר אויס מורא פאר אונזער קראפט...

און באוויזן האָבן עס אונזערע שטאָלצע חלוצים, אז ווירקליך זענען מיר טאקע א קראפט...

די געשעענישן אין ארץ-ישראל וועלן זיין א נייע בלעטל אין דער געשיכטע פונם יידישן פאָלק אין פעריאָד פון זיין באנייונג...

אברהם יוצים.

——

יידישע וויסנשאפט.

די ארבעטן פון מינסקער, קיווער און ווילנער אינסטיטוטן.

נאָך מיט א פיר—פינף יאר צוריק, אז מען איז צו אונז געקומען און מ'האט געטענהט: „גוט, מיר אנערקענען אייערע דערגרייכונגען אויפן ליטעראַרישן געביט. מיר זעען דאס וואקסן פון אייער טעאטער און מיר האפן מיט אייך דאס בעסטע פון אייער נייעם שול-בנין — נאר וואס האט איר, איר יידישיסטן, ביז איצט אויפגעטון פאר דער יידישער וויסנשאפט?" — האבן מיר געמוזט שוויגן אדער ענטפערן מיט אן איַסרעד. ווארים טאקע באמת: וואס האבן מיר דעמולט פארמאָגט אחוץ אייניקע געציילטע אייגענע ארבעטן? דאס גרעסטע און דאס בעסטע, וואס איז ביז צו יענער צייט געשאפן געוואָרן פאר דער יידישיסטיק, האט גערהאט צומייסט דעם כאראקטער פון צופעליקייט און איז געווען פארפאסט פון „פרעמדע", פון מערב-אייראָפעאישע געלערנטע, וואס זענען אין די זעלטנסטע פאלן געווען מיטן הארץ ביי דער זאך. און ווידער די, וואס האבן געארבעט פאר יידישער וויסנשאפט לשם יידיש, האבן אין א סך פאלן אדער ווייניק וואס געהאט צו זאגן, אדער האבן זיי זייערע ארבעטן אָנגעשריבן אויף א פרעמדן לשון און אזוי ארום אָפגעשוואכט דאס ספעציפיש יידישע פון זיי.

נאר קומט מען היינט צו אונז מיט דער אייגענער פראגע פון אמאָל, אזוי דארפן מיר זיך נישט מער שעמען. מיר דארפן נאָר אָנווייזן אויף די היפשע צאָל פובליקאציעס פון אונזערע וויסנשאפטלעכע אינסטיטוטן, כדי צו ווייזן, וואס ס'איז געטון געוואָרן אין דער קורצער צייט. פון אינסטיטוטן, זאָג איך, ווארים אחוץ דעם פאָפולערסטן פון זיי, דעם ווילנער אינסטיטוט מיט זיין אמעריקאנער סעקציע, זענען פאַראן נאָך צוויי אנשטאלטן, וואס טראָגן דעם כאראקטער פון אקאדעמיעס פאר יידישער וויסנשאפט.

די יידישע סעקציע ביים אינסטיטוט פאר ווייסרוסישער קולטור אין מינסק, און די קאטעדרע פאר יידיש ביים קיעווער אוניווערזיטעט.

די אלע דערמאנטע אינסטיטוטן זענען אָרגאניזירט אויף א כמעט גלייכן אופן: אלע האבן זיי סעקציעס פאר פילאָלאָגיע און לינגוויסטיק, פאר היסטאָרישע און פאר ווירטשאפטס-וויסנשאפטן און די אלע סעקציעס געבן פון צייט צו צייט ארויס זייערע זאמלביכער, וואס ווערן פון יאָר צו יאָר אלץ רייכער אין אינהאלט און ברייטער אין פארנעם און וואס מאכן שוין היינט — ארויסגעקומען זענען ביז איצט אינאיינעם ניין גרויסע בענדער — אויס א שיינע ביבליאָטעק פון אָריגינעלער פאָרשונגס-ארבעט.

וואס אין די איינצלנע סעקציעס איז שוין געארבעט געוואָרן, וועט מען אינגאנצן קאָנען אָפשאצן שפעטער, ווען אויפן סמך פונם גאנצן איינגעזאמלטן און פארעפנטלעכטן קליינמאטעריאל, וועלן ווערן אָנגעשריבן די גרויסע צוזאמענפאסנדיקע ווערק. — די יידישע היסטאָריאָגראפיע, א שטייגער, בעסער, די אויספאָרשונג פון דער יידישער געשיכטע אין מזרח-אייראָפע, איז ביז איצט איבערהויפט נישט געווען אוועקגעשטעלט אויף א וויסנשאפטלעכן יסוד, ווייל ס'איז קיינער נישט געווען, וואס זאל אויף זיך נעמען דעם עול, ארויסצוזוכן אין די פארשידענע ארכיוון די דאָקומענטן, וואס האבן א שייכות דערצו, און ס'איז נישט געווען קיין שום אינסטיטוציע, וואס זאל אָרגאניזירן אזא מין ארבעט. דערפאר זענען אזעלכע וויכטיקע דאטן, ווי אָנהויב פון א געשיכטע פון יידן אין אונזערע געגנטן, זייערע באציונגען צו די מערב-אייראָפעאישע יידן א. א. וו., פארענטפערט געוואָרן נאר מיט היפאָטעזן און השערות, וואס האבן, פארשטייט זיך, געהאט א גאר קנאפן וויסנשאפטלעכן ווערט. עפנט מען אבער אויף דעם נאר וואס ארויסגעקומענעם באנד „היסטאָרישע שריפטן" פון ווילנער אינסטיטוט, אזוי ווערט מען ממש פארשיט מיט וויכטיקן און וויכטיקסטן מאטעריאל, מיט דאָקומענטן פון ביבליאָטעקן און ארכיוון, וואס איז ביז איצט גאנץ פרעמד געווען און אומבאקאנט און וואס וועט אונזער וויסן וועגן אונזער פארגאנגענהייט באַרייכערן און אין די סך פאלן אין גאנצן איבעראנדערשן. צי זענען דאס ארבעטן וועגן „ערשטע ידיעות וועגן יידן אין פוילן", צי ארכיוואלישע אקטן וועגן „ועד ארבע ארצות", — צי מאָנאָגראפיעס וועגן יידישער געשיכטע אין כמעלניצקים צייטן אָדער וועגן יידישע האנדלסבאדינגונגען מיט מערב-אייראָפע — אלע זענען זיי פון אן אומגעהייערן ווערט פארן קומענדיקן היסטאָריקער — און ס'איז נישט איבערגעטריבן צו זאָגן, אז אָט דער באנד ווילנער „שריפטן" און דער עקאָנאָמישער סטאטיסטישער באנד און ווייטער די פאָר געשיכטלעכע און ווירטשאפטלעך-געשיכטלעכע ארבעטן, וואס זענען פובליצירט אין דער מינסקער „צייטשריפט" — די קיעווער אָפטיילונג האט דעם צוגעזאגטן היסטאָרישן באנד נאָך נישט ארויסגעגעבן — וועגן מער ווי כמעט אלץ, וואס איז ביז איצט געוואָרן אָנגעשריבן צו אָט דער פראגע.

נישט ווינציקער זענען די פארדינסטן פון די וויסנשאפטס-אנשטאלטן פארן אויספאָרשן די געשיכטע פון אונזער שפראך און ליטעראטור. די ארבעטן אויף דעם דאָזיקן געביט זענען פון אָנהויב אָן געווען אינטענסיווער, ווייל די נייגעבויטע יידישע שול האט זיך נעניטיקט אין די רעזולטאטן פון די פאָרשונגען. דערפאר פארנעמען די לינגוויסטישע און ליטעראַרהיסטאָרישע עטיודן א ברייטערן פלאץ אין אלע פובליקאציעס: די קיעווער קאטעדרע גיט שוין דאס דריטע יאָר ארויס א פעריאָדישע שריפט „פאר „פראקטיש יידישע שפראכוויסן", אונטערן טיטל „די יידישע שפראך", פון די 5 בענדער ווילנער „שריפטן" זענען 3 ארויסגעגעבן פון דער פילאָלאָגישער סעקציע, די קיעווער „שריפטן" און דער אמעריקאנער „פנקס" זענען אינגאנצן, און די מינסקער „צייטשריפט" צום גרעסערן טייל אויסגעפילט מיט פילאָלאָגישע אָפהאנדלונגען. ס'איז א ווייטער וועג פון די ערשטע פרווון אין יאָר 1913 אין ווילנער „פנקס" ביז צו די היינטיקע סטודיעס אין אָט די בענדער און העפטן, וואס זענען באזירט אויף א גרינטלעכן וויסן און א געניטעסטער קענטניש פון די אלע פרטים פון דער באארבעטער מאטעריע. מיט דערזעלבער איבערגעגעבנער ליבשאפט צו דער זאך ווערט דא אויסגעפאָרשט דער פארפלאָנטערטער אנטוויקלונגסוועג פון א וואָרט, פון זיין אויפקומען ביזן היינטיקן טאג, דארט ווידער צונויפגעשטעלט א רעפערטואר פון יידישע וואנדערנדיקע פאָלקסזינגער און דעם אויסנייענדיקן מיטלאלטער, — מיט דערזעלבער זאָרגעוודיקער פאראנטווארטלעכקייט און לויטן בעסטן אויסגעפרווטן מעטאָד זאמלט דאָ איינער א לעקסיקאָן פון מענערשניידערס, און אן אנדערער ווידער פרווט אויספאָרשן די סלאווישע עלעמענטן און השפעות אין אונזער שפראך. — און חוץ די גרויסע אָפהאנדלונגען פון אונזערע בעסטע קעפ און וויסנשאפטסמענער, וואס האבן היינט א שם נישט נאר אין דער יידישער וועלט אליין, ווערט פארעפנטלעכט אין די זאמלווערק, לויט די מעטאָדאָלאָגישע אָנווייזן פון די אינסטיטוטן, אן אומגעהייער רייכער שפראכלערער און פאלקלאריסטישער מאטעריאל, וואס אָן אים וואלט מען אפילו נישט געקאנט קלערן צוצוטרעטן צון א אקאדעמישן יידישן ווערטערבוך, וואס וועט סוף כל סוף אמאל ארויסקומען. און דער יידישער שפראכאטלאס, וואס וועט געבן א קלאר און אנשוילעך בילד פונם היינטיקן שטאנד פון אונזער שפראך מיט אירע דיאלעקט-גרענעצן און שאטירונגען, וועט זיין געבויט אויף די דיאלעקטאָלאָגישע אונטערזוכונגען, וואס ווערן געמאכט פון פאכמענער און געלערנטע און, אונטער זייער געניטער פירונג, פון ליבהאבער אין דער גארער וועלט. היינט האט די — נארישע — פראגע נאך א גראמאטיק פון דער יידישער שפראך קיין שום בארעכטיקונג נישט, אויב מען באקענט זיך, א שטייגער, מיט די ארבעטן פון זארעצקי א. א., וואס זענען, לויט זייער פראָבלעמשטעלונג און זייער אויספיר, אין א סך פרטים פאָראויס אפילו פאר דער אלגעמיינער אייראָפעאישער פאָרשונג. און אז אונזער אלטע ליטעראטור איז נישט שמות, ווי איינזייטיק אָריענטירטע האבן עס געוואלט איינרעדן א וועלט, נאר זי באשטייט פון פארמאל און אינהאלטלעך תוכוועדטיקע ווערק, ווערט קלאר פון די גרינטלעכע, מיט דער גרעסטער געוויסנהאפטיקייט איינגעפירטע פובליקאציעס פון שטיף און ווייַנרייך, פון עריק און רייזען, וואס געבן, אינאיינעם מיט די ארבעטן וועגן דער געשיכטע פון אונזער נייער ליטעראטור, אן איבערבליק איבער אונזערע דיכטערישע שאפונגען, מיט אירע הויכפונקטן און ירידות, ווי מיר האבן אים אין דער רייכקייט און פארביקייט נאָך נישט פארמאָגט.

ביישטיינער צו דער געשיכטע און עקאָנאָמיק פון אונזער פאָלק, צו דער אנטוויקלונג פון אונזער שפראך און אונזער ליטעראטור, — ביישטייערן צו אונזער פאָלקס-שאפן אויף אלע געביטן — אָט דאָס זענען די דערגרייכונגען פון אונזערע אינסטיטוטן אין דער קורצער צייט פון זייער באשטיין. און ס'איז זיכער, אז ביי דער סיסטעמאטישער ארבעט פון זיי, וועלן די שפעטערדיקע סך-הכלען פון זייער ווירקן אונז געבן אלץ מער האָפנונג אויפן וואקסן פון אונזער קולטור-בנין.

י. ב.

——

אהרון געלמאן.

* * *

טרויער, ווי א שלאנג עס קנוילט אויף של'אכן
און ביי מעזשעס פון פארשטויבטע לאנגען.
נאך א טראָפן רעגן ווידן שמאכטן —
האט דער ווייסער הימל נישט פון וואנען!...

ווייסער הימל בלענדט די מידע אויגן,
א פארגליווערטער שוין גאנצע וואָכן;
בייגן קעפלעך נידריק די זאנגען
מיט צעגליטע גופימלעך צעבראָכן.

זונטעג רויטע, הייסצעגליטע ציען
פון די דארע זאנגען לעצטן היות;
שפרייטן אויף די ווייטע של'אכן הונגער
און אויף גאסן טרויריק-שווארצע לוויות.

גייט א דורך, ווער שפיצט אָן זיינע נעגל,
טרויער און דערוואָרגן מענטשן צאפלען;
טרערן רינען נישט אויף ווייטע וועגן —
שטייען נאר אין האלז און אויף שווארצאפלען.

באפעלקערונגס-פאָליטיק.

קינדער-שטערבליכקייט און קינדער-ארבעט.

(סוף).

דער פראָגרעס אין דער היגיעני און אין דער פירזאָרגע פאר די זויג-קינדער האָט עס מיט זיך געבראכט, אז די קינדער-שטערבליכקייט איז צוריקגעגאנגען. פאר פיפציק יאָר זענען געשטאָרבן צוויי ביז דריי מאָל אזויפיל קינדער ווי „היינט! די מייסטע טויט-פאלן קומען פאָר אין די ערשטע חדשים נאָכן געבוירן. אויף טויזנט נייגעבוירענע שטארבן — לויט די אויסרעכנונגען פון וואלף — אין נאָרוועגן — 4, שוועדן — 5, שווייץ — 6, פאראייניקטע שטאטן און ענגלאנד 7, דענעמארק — 8, פראנקרייך — 9, דייטשלאנד — 10, איטאליע, שפאניע און עסטרייך — 13, בולגאריע און אונגארן — 16, רומעניע — 21.

די קליינסטע שטערבליכקייט פון די זויג-קינדער ווייזן אויף די צפון-אייראָפעאישע שטאטן און ענגלאנד. בולגאריע, אונגארן און רומעניע האָבן די גרעסטע צאָלן. אויך אין עלטער פון 5—1 יאָר באמערקט זיך א קלענערע שטערבליכקייט. פון 1000 אזוינע קינדער, וועלכע זענען אנטרינען פון די סכנות פונם זויג-קינד עלטער זענען אין אייראָפא געשטאָרבן נאָר $^2/_5$ פון דער צאָל ווי פאר 20 יאָר און נאָר $^1/_4$ ווי פאר פיפציק יאָר. אין 3 ביז 6 לעבנסיאָר איז די שטערבליכקייט פון יינגלעך און מיידלעך אראָפגעזונקן אויף $^1/_5$ ביז $^1/_6$ פון דער פריערדיקער צאָל. ביי די 10-יעריקע האָט די שטערבליכקייט באטראָפן אין די זיבציקער יאָרן פונם פארגאנגענעם יאָר-הונדערט ארום 3 פערטל. ווייניקער פארמינדערט האָט זיך די שטערבליכקייט ביי די קינדער פון 15 יאָר. אין עלטער פון פובערטעט קומען פאָר אָפשוואכונגען פונם אָרגאניזם צוליב דער אנטוויקלונג פון די געשלעכטס-דריזן. אין דעם עלטער מוז מען באזונדערס אכטונג געבן אויף די קינדער ווייל זיי זענען צוגענגליך פארשידענע פיזישע און זעלישע קראנקהייטן. איז אָבער דער ארבעטנדיקער יינגטלעכער גראָד אין די יאָרן אן אָביעקט פון א שטארקער עקספּלאָטאציע. דאָס לערן-יינגל טוט די גרעבסטע און שווערסטע ארבעטן. אָבער נישט תמיד איז עס אזוי געווען. אויף די ערשטע מדרגות פון דער קולטור האָט מען די קינדער מער געשוינט, ווייל די לעבנס-פאָדערונגען זענען נישט געווען אזוי קאָמפליצירט. די פרימיטיווע מענטשן האָבן א געוויסע ארבעטס-איינטיילונג, צוגעפאסט צום עלטער, ווייל זיי האָבן געוויסט, אז א דערוואקסענער קאָן נישט דאס טון, וואָס א יוגנטלעכער. די שוואכע פאמיליען-מיטגלידער האָבן געהאט די לייכטערע ארבעטן ביי דער באלעבאטישקייט. דער כאראקטער פונם לאנדווירטשאפטלעכן באטריב גיט די מעגלעכקייט פאר פרויען און קינדער צו באקומען פארשידענע באשעפטיקונגען. דאָס באארבעטן די ערד איז א צייט לאנג געווען אין די הענט פון די פרויען און קינדער. ערשט, אז ס'האָט זיך אויפגעהערט דאָס נעיעג און דאָס כאפן פיש האָבן זיך אויך די מאנסבילן אָפגעגעבן דערמיט און די לאָנדווירטשאפט איז געוואָרן א באשעפטיקונג פון דער גאנצער משפחה.

אויך אין די צייטן פון די מיטל-עלטערלעכע צעכ'ן איז די קינדערארבעט פארגעקומען אין די פעטערלעכע ווערקשטובער.

ערשט מיט דער אנטוויקלונג פון דער אינדוסטריע איז דאָס קינד און אויך די פרוי, ארויסגעריסן געוואָרן פון זיין היים. די מאשין, זאגט קארל מ א ר ק ס, האָט באזייטיקט די מוסקל-קראפט פונם מאן און מעגליך געמאכט, אז ארבעטער פון שוואכער קאָנסטיטוציע זאָלן זי קענען באדינען. און מיטן איינפירן פון דער מאש'ן הויבט זיך אָן די גרעסטע עקספּלאָטאציע פון די קינדער. פרידריך ענגעל'ס דערציילט אין מוראדיקע בילדער וועגן דעם עלענד אין וועלכן ס'האָבן זיך געפונען די קינדער אין ענגלאנד נאָכן איינפירן פון די מאשינען. די גאנצע ציוויליזירטע וועלט איז דעמולט אויפגעציטערט געוואָרן פון די שילדערונגען. די בתי-יתומים און די הייזער פאר אָרעמע, האָבן געשיקט גאנצע וואגאָנ'ס מיט קינדער אין די וואָל-וועבערייען, וועלכע האָבן געארבעט אין שיכטן ביי דיזעלבע מאשינען און אין דיזעלביקע שמוציקע בעטן געשלאָפן. מיט פינף און זעקס יאָר האָבן זיי צו 12 ביז 14 שעה געארבעט.

פאר דער מלחמה האָט מען אין רוסלאנד געטראָפן דריי-יעריקע קינדער ביים פלעכטן פון ראָגאָזשעס. אין דייטשלאנד באשעפטיקט מען קינדער אין דער פּראָדוקציע פון קינדער-שפילערייען. עלעלען קעי האלט דאס פאר נאָך אכזריותדיקער ווייל כדי צו פארשאפן פרייד פאר גליקלעכע קינדער, ווערן אנדערע בארויבט פון זייער קראפט. אפילו אין די שוועפל-שאכטן פון סיציליע ווערן באשעפטיקט קינדער, וועלכע ווערן נאָך א קורצער צייט פארקריפּלט און וואלגערן זיך ארום אלס בעטלערס אויף די גאסן פון די שטעט.

דיזעלביקע פארהעלטנישן הערשן היינטצוטאָג אין די קאָלאָניאל-לענדער. אין דער זיידן-פאבריקאציע פון כינא ארבע[ט]ן 4-יעריקע קינדער 16 שעה טעגלעך אונטער דער אויפזיכט פון אן אָנטרייבער.

אין דער אינדוסטריע איז די מאשין שולדיק אין דער מוראדיקער עקספּלאָאטאציע פון די קינדער. אין דער לאנדווירטשאפט אָבער קען מען דאָס נישט זאָגן. ק ו י ט ס ק י מיינט, אז דורכן אינטענזיווירן פון דער ארבעט פון די איינגענע קינדער האָט דער קליינער לאנדווירטשאפטליכער באטריב זיך נעקאָנט דערהאלטן. אָבער אויך א סך געדונגענע קינדער טרעפט מען אויף די פעלדער פון די גרויסע באזיצערס, וועלכע ארבעטן שווער אויפן חשבון פון זייער געזונט, אין גליהענדיקער היץ, אין שטורעמס און אין קעלט. און ווי ביי אונז באדינען די לערניינגלעך נישט נאָר דעם מייסטער נאָר אויך די געזעלן, אזוי מוזן די יינגטלעכע ארבעטער באדינען די קנעכט און דינסטן.

אין א סך קענטן ווערן די קינדער פון געוויסנלאָזע אגענטן פארקויפט אלס סעזאָן- און וואנדערארבעטער.

אין שפאניע ווערן פארווענדעט די קינדער צום באוועסערן טרוקענע קענטן. זיי מוזן שלעפן אויף זייערע קעפ דורך א ווייטן מהלך וואסער-איימערס — ווייל זיי זענען ביליקערע טראנספּאָרט-מיטל ווי דער עזעל...

מיר זעען אלזאָ, אז סיי אין דער אינדוסטריע ווי אויך אין דער לאנדווירטשאפט נעמט מען ווייניק ריקזיכט אויפן קערפערליכן און גייסטיקן מצב פונם ארבעטנדיקן קינד.

זאָל די קינדער-ארבעט בכלל פארבאָטן ווערן?

מיר מיינען, אז דאָס קינד מוז נאר נעשיצט

יוערן פאר דער עקספלאָאטאציע. ס'מוז פונאנדער־געטיילט ווערן צווישן באשעפטיקונג און ארבעט. באשעפטיקט זאָל דאָס קינד ווערן שוין גאָר יונג, אָבער צו דער ארבעט מוז מען עס פאַמעלעך דער־ציִען.

די מענטשלעכע ווירטשאפט וועט אַמאָל אנדערש זיין אָרגאניזירט און דעמולט וועט מען פארשטיין, אז יעדער רויב אינם קינד איז א שאָדן און אז ס'איז אינ'ם אינטערעס פונם כלל איינצוציִען א וואָס גע־זונטער יוגנט.

אין פרינציפּ האָבן אפילו די פּיאָנירן און פאָר־קעמפער פונם סאָציאַליזם זיך נישט ארויסגעזאָגט קעגן דער קינדער־ארבעט. זיי האָבן עס באטראכט אלס א נויטיקן טייל פון דער ערציִונג. דער פראנצויז שארל פוריער (1772—1837) פאָדערט דעם אָנהויב פון דער ערציונג צו ארבעט שוין אין 4־טן אָדער 5־טן לעבנס־יאָר. אזוי פאָדערט אויך דער ענגלענדער ראָבערט אווען (1771—1858) פאר אלע קינדער פּראָדוקטיווע ארבעט פארבונען מיטן לערנען און מיטן גימנאַסטיק.

קארל מארקס אליין, וועלכער האָט געשיל־דערט די גרויליכקייטן פון דער קינדער־עקספּלאָא־טאציע האָט אָנגעוויזן אויף דער נויטווענדיקייט פון דער קינדער־ארבעט. מארקס זעט אינ'ם מאָדערנעם פאבריקס־סיסטעם און וועלכן מאן, ווייב און קינד ארבעטן אינאיינעם, א נייעם יסוד פאר א העכערער פאָרם פון דער פאַמיליע און פונם פארהעלטניש פון די געשלעכטער. ער וואַרפט אָפּ די היינטיקע פאָרם פון דער ארבעט און וועלכער דער ארבעטער: „איז דאָ צוליב פּראָדוקציע־פּראָצעס און נישט דער פּראָדוקציע־פּראָצעס פארן ארבעטער“.

קויטסקי שאצט זער הויך די ערציערישע און עטישע מאָמענטן וועלכע ס'ברענגט מיט זיך די פּראָדוקטיווע קערפּערלעכע ארבעט פאר די קינדער. ס'איז נישט דאסזעלבע, צי די קינדער וואקסן אויף אלס פאראזיטן פון דער געזעלשאפט, צי אלס נוּצ־לעכע מיטגלידער.

דער צוקונפטס־אידעאַל, פון וועלכן ס'האָבן גע־חלומט אזוינע גאוניםּ ווי ראָסאָ, פיכטע און געטהע — זענען קאָמבינירטע ערציונגס־אנשטאַלטן, ווּ מ'לערנט און מ'ארבעט און מ'באפרידיקט אזוי די באדערפעניש פונם קינד.

צום סוף נאָך א באמערקונג. די בורזשואזי האָט געמאכט פונם קינד אן עבודה־זרה און קורענהאָוועד־קאַלערגי קאָנסטאטירט, אז מ'בוקט זיך צום קינד ווי צו אן אידעאַל פון א שענערער צוקונפט. איז דאָך דער תכלית פון יעדן מענטש צו זאָרגן פארן עתיד פון זיינע קינדער.

...„דאָס לאנד פון אייערע קינדער זאָלט איר ליבן... און אָן אייערע קינדער זאָלט איר מתקן זיין, וואָס איר זענט די קינדער פון אייערע פעטער“... פּרעדיקט זאראטוסטרא.

אין דעם זין מוז מען פאָדערן שוץ פאר די קינדער און פאר דער ארבעטנדיקער יוגנט־שוץ אין יעדן פּרט.

היינריך דעלינדיש.

— —

באגריסונגען צום נייעם יאָר.

יעקב גאָרנשטיין און פרוי, כאָטין, ווינטשן זייערע עלטערן, געשוויסטער און שוואָגער, ס. האָרנ־שטיין, אין ניו־יאָרק, א גוט און גליקלעך יאר און א „כתיבה וחתימה טובה“.

דענטיסט בראָדסקי און פרוי, כאָטין, ווינטשן אלע זייערע קרובים און באקאנטע א גוט און גליק־לעך יאָר.

חיים דערזשי און פרוי, כאָטין, ווינטשן זייערע באקאנטע און קרובים א גוט יאָר.

יוסף ליפינער, באגריסט הארציק די פאמי־ליע פּיזיס, פון בעלץ און ווינשט זיי אלדאָס בעסטע צום נייעם יאָר.

אפטייקער שעכטער און פרוי, כאָטין, ווינשן זייערע אלע קונים, באקאנטע און קרויבים א גוט און גליקלעך יאָר.

דראָגעריסט וואסערמאן און פרוי, כאָטין, שיקט זיינע אלע קרובים, קונים און סתם באקאנטע א ברכה פון „כתיבה וחתימה טובה“ צום נייעם יאָר.

שמעון ציפערמאן און פרוי, כאָטין, ווינטשן זייערע אלע באקאנטע און פריינט א „כתיבה וחתימה טובה“ צום נייעם יאָר.

טשערנאָוויץ.

יהושיע לער, און פרוי ווינטשן זייערע קרובים און באקאנטע א גוט און גליקלעך יאָר.

פארפומעריע דויבער שיקט אלע אירע קרובים, קוינים און סתם באקאנטע א ברכה פון „כתיבה וחתימה טובה“ צום נייעם יאָר.

שאול פעדער שיקט זיינע קרובים און באקאנטע א כתיבה וחתימה טובה צום נייעם יאָר.

גראַטולאציעס.

מיר גראטולירן דעם ה' מאיאנסקי צו זיין פארלאָבונג און ווינטשן אים א גליקלעכן עתיד.

יצחק פאנער און פרוי.

בערל ענגלער און פרוי ווינטשן א הארציקן מזל־טוב דעם ה' א. מאיאנסקי צו זיין פארלאָ־בונג.

א הארציקן מזל טוב מיין פריינט א. מאיאנ־סקי, צו זיין פארלאָבונג.

זכריה דויבער.

אונזער ליבן פריינט אברהם מאיאנסקי אלעס גוטס צו זיין פארלאָבונג.

אסתר און משולם סורקעס.

א הארציקן מזל־טוב דעם פריינט א. מאיאנ־סקי צו זיין פארלאָבונג.

ס. שווארץ.

נר. 8269/29

קאָנקורס.

די ייד. קהלה טשערנאָוויץ נויטיקט זיך פארן הייצסעזאָן 1929/30 זעכציק וואגאָנסצו 10000 קג. ברענהאלץ (בוקאווי שייטלעך) און צענוואג. צו 10.000 קג. סאלאָן־שטיין־קוילן (ווערפל), דאס ברענ־האלץ מוז זיין טרוקן, פריי פון סיקעס און צוויגן און אויסגעהאקט אין יאָר 1927/28, די קוילן מוזן זיין פון אויבערשלעזישער פּראָווענינץ — אחוץ פונם שאכט פלעסגרובע.

די ליפערונג מוז פאָרקומען לויטן באדארף צום פלאץ „יידיש הויז“, „יידיש שפיטאָל“, „מושב זקנים“, „טעמפל“ און „גרויסע שול“, צוגעווינן, ווּ ס'וועט איבערגענומען ווערן פון קהלה־אָרגאנען.

אינטערעסענטן ווערן פארבעטן צו אָפערירן אויף דער ליפערונג און באקאנטצוגעבן זייערע פרייזן ביי די פריער אנגעוויזענע ערטער, פון צו 100 קג. האלץ און קוילן.

די אָפערטן מוזן איבערגעגעבן ווערן מיטוואָך, דעם 9־טן אָקטאָבער 1929 פארשלאָסן און פארזיגלט דעם פאָרזיצער פון דער ווירטשאפטס־סעקציע פון דער קהלה, פארוואלטונגס־קאנצליי I־טער שטאָק טיר נר. 6 און ס'איז צוצוגעבן א וואדיום פון 50.000 ליי במזומן אָדער אויף א ווינקולירט שפארביכל פון א היגער גרויסבאנק.

טשערנאָוויץ, דעם 25־טן סעפטעמבער 1929.

דער קהלה־זשערענט:

דר. קארל גוטהערץ.

נאָרד־דייטשער

ללאָיד ברעמען

פ. מיסלער, טשערנאָוויץ

סטר. י. ק. בראַטיאַנו 3 — טעלעפאָן 943

וועכנטלעך רעגולערע אָפּפאָרן קיין:

צפון־אמעריקע

קאַנאַדע

און דרום־אַמעריקע

שיף „ברעמען“, ש. „איראָפּע“, ש. „קאָלומבוס“. גרעסטע און שנעלסטע דייטשע שיפן. 6 טעג פון ברעמען, 5 טעג פון ענגלאנד און פראנק־רייך קיין ניו־יאָרק.

אויסגעצייכנטע קאָסט. אויפמערקזאמע באדינונג. אינפאָרמאציעס צו יעדער צייט אומזיסט.

ייד. שולפאריין פאר בוקאָווינע

אין טשערנאָוויץ.

היינטיקע וואָך קומט אהער דער באוווּסטער שריפט־שטעלער

יואל מאסטבוים

און וועט ארויסטרעטן אין א ריי שטעט מיט פאָלגנ־דיקע לעקציעס:

1. דער משפט איבער דער מאָדער־נער פרוי

טעזן: א. ראפינירטע ליבע און צניעות;

ב. ווענוס און שולמית;

ג. די פרוי אין דער יידישער ליטעראטור;

ד. מאָדערנע יוגנט און מאָדערנע ליבע;

ה. רעציטאציעס פון אייגענע ווערק.

2. מאסטבוים־אוונט

פאָרלעזונגען פון אייגענע ווערק.

3. מאן און פרוי, ווער איז גערעכט?

אָנסטיטוציעס וואס ווילן איינאָרדנען א לעקציע מיט ה' מאסטבוים, ווערן געבעטן, זיך ווענדן צום ייד. שולפאריין אויף פאָלגנדיקן אדרעס:

Soc. Şcoala evreascã

Cernăuţi, str. Lascar Luţia (Heineg. 3/II).

אבאנירט דעם אומאָפּהענגיגן ארגאַן „טשערנאָוויצער בלעטער“.

לעקציעס־טור

הארבסט 1929

פון רעדאקציע־קאָלעגיע און מיטאר־בעטער פון די „טשערנאָוויצער בלעטער“

I.

דר. י. בערנפעלד: „פון לשון אשכנז ביז יידיש“ די געשיכטע פון דער יידישער שפראך און פון דער אלטער ייד. ליטעראטור (2 לעקציעס).

חיים געלער: 1. „די אנטוויקלונג פון דעם יידישן טעאטער“;

2. א. מ. פוקס דער דערציילער.

ב. טושינסקי: 1. „פּראָבלעמען פון דער מאָ־דערנער יידישער ליטעראטור;

2. „די פרוי פון אונזער בענקשאפט“ (די פרוי אין דער ייד. ליטעראטור);

3. „וועגן יידישער דיכטונג“ (פון א. רייזן ביז מ. קולבאק;

4. „אמעריקאנער יידישע ליטעראטור“.

א. טווערסקי: „טשערניכאָווסקי“, „ביאליק“.

א. מאיאנסקי: 1. „פונם אר"י ביז צום בעש"ט“,

2. מ. י. בערדיטשעווסקי“.

ש. א. סופר: „סאָציאָלאָגיע פונם חסידיזם“, „נחמן בראצלאווער“;

מ. סורקעס: „אָוונט פון הומאָר“. רעציטאציעס פון די ווערק פון י. ל. פרץ, שלום עליכם, אש, נאדיר, אנ־סקי, טונקלער, ליב דער לעבעדיקער, טשעכאָוו, מארק טווען א.א.

י. פאנער: „דער הומאָריסטישער עלעמענט אין דער יידישער ליטעראטור“.

נענטערע אינפאָרמאציעס און רעדאקציע פון די „טשערנאָוויצער בלעטער“.

אונטער דער לייטונג פון א גענויטן קענער פון דער רומענישער שפראך און ליטעראטור הויבט אָן אין די נאָענטסטע טעג א

קורס פאר רומעניש

(פאר דערוואקסענע). אינפאָרמאציעס: סעקרעטאריאט ייד. שולפאריין, יידיש הויז, II. שטאָק.

צושניידערקורס פאר הערן־שניידער פון דער געזעלשאפט „אָרט“

אין טשערנאָוויץ.

די געזעלשאפט „אָרט“ אין טשערנאָוויץ, האט בדעה צו דערעפנען גאר אין גיכן, ווען ס'וועלן זיך נאר מעלדן אן אנטשפּרעכנדיקע צאָל פון אינטערעסענטן, א

צושניידערקורס פאר הערן־שניידער

אונטער דער אנפירונג פון דעם אבסאָלווענטן פון דער פאריזער צושניידער־אקאדעמיע הער **נתן מאנגער**. — דער קורס וועט דויערן 5—6 חדשים. — דאס לערן־פּראָגראם נעמט ארום אלע טעאָרעטישע און פּראקטישע למודים פונם צושניידער־פאך. — איינשרייבונגען: טעגלעך אין דער ביוראָ פון „אָרט“ טעמפּלגאס 8 (אין הויף) פון 1—9 פאָרמיטאָג און פון 3—4 נאָכמיטאָג.

מוזיקפאריינס־זאל. — מיטוואָך, 9. אָקטאָב.

איינציק

קאָנצערט

פון דעם וויאָלינווירטואָז, דעם 15־יאָריקן

יוסף בערנשטיין

אין פּראָגראם: באך, מענדלסאָן, וועניאווסקי, לאַלא א. א.

בילעטן ביי „קארמען סילוואַ“ הערנגאס 22

יוועלן און זייגערס בוכהאַלץ, נאָר רינגפּלאַץ 6

29 יאָר דאס פאר־טרויען פון די קונים.

אלע אונזערע פריינט
אַ גליקלעך יאָר
פון דער גרויסדראָגעריע

SCHMIEDT & FONTIN
CERNAUŢI

האטעל פענסיאָנאט „בריטאניא“
הויפט־שטראָז 35

טעלעפאָן נר. 1002 טעלעפאָן נר. 1002

דאס פולקאָמענסטע, וואס איז מעגלעך געווען צו שאפן אויפן געביט פון באקוועמלעכקייטן און קאָמפאָרט. — פולשטענדיק ניי רעמאָנטירט. — האטעל און פענסיאָנאט פון ערשטן קלאס — פרייז פאר א טאָג מיט גאנצער באקעסטיקונג: ליי 200.—

די בעסטע קעך און קעלער־וויינס! אלעס אויסגעצייכנט און ביליק!

רעסטאראנט־באַר
5־אוהר־טיי! די מוזיק און איבערראשונג
וויין און ביר פונם פאַס!

דערעפנונג דעם 15־טן אָקטאָבער 1929.

וועגן באזוך און צוטרוי בייט די פארוואלטונג וואַרטענבערג.

ה׳ יצחק גאַרענשטיין

איז מודיע זיינע חשובע קונים, אז ער איז נישט מער אין שותפות מיט ה. פישמאן אין דער ליליענגאס און אז זיין מאָדערן

פעלץ־געשעפט

געפינט זיך אין דער מוזיקפאריינסגאס 7.
ס׳זענען שוין אָנגעקומען ערשטקלאסיקע לייפציגער ווינטער־סחורות פון דער בעסטער קוואליטעט און צו די באקוועמסטע פרייזן.

פארבעריי און כעמ. רייניקונג

„RECORD“
א. גראָס,
טשערנאָוויץ: רוסישעג. 7: ראטהויזשטר. 25.

רייניקט,
פארבט
אלצ׳ינג

ספעציאל־אָפטיילונג: הערנהוט־רעפאראטורן

1929—1930

איינלאדונג.

פעלץ־אטעליער
ל. גיפס
טשערנאוויץ
סטר. רעזשעלע פערדינאנד 18
(הויפטשטראָז 18)

אימפאָרטירט פעלץ־לאנגער דירעקט פון לייפציג.

ערשטקל. ברייטשוואנץ־פערזיאנער אויך פעלצמענטל פון 10.000 ליי און העכער

אריגינאל בערלינער און ווינער מאָדעלן.

פון אייגענע ווי אויך פון מיטגעבראכטע מאטעריאלן.

NIFA-
רעדער

די בעסטע דייטשע מארקע אָן אן אוואנס

500 ליי א חודש!

„MOTOCAR“
Vehicule cu Tracţiune mecanice
Prop.: Carl Jekeles
Cernăuţi, str. Gen. Mircescu 3.

Med. Dr. Konrad Merdler

פאר פרויענקראנקהייטן (שפעצ. קויזאלע דיאגנאָסטיק און באהאנדלונג פון עקרות
אקאָשאר און אינערע קראנקהייטן

רוסישעגאס נר. 19 (הויז — יאלאָ־עצקי)
11—1, 3—6

נאָר 14 טעג

פאָרט איר פון אייער היים קיין זיד־אמעריקע מיט די גרעסטע מאַטאָרשיפן פון די ענגלישע קאָמפאניעס

Royal-Mail-Linie,
Cherbourg (Trancic)
Pacific-Linie la Roshelle

וועכנטלעכע אָפפאָרן מיט די גרעסטע באַרימטע מאָטאָרשיפן.

פאר יידן די בעסטע כשר׳ע קיך
מיט גוטער באדינונג און ביליקע פרייזן.

ווענדעט אייך פערזענלעך
צו דער גענעראל־אגענטור

Compania „Tranzit“
Bucureşti II, Calea Griviţei 157
Chişinău, str. Şmidt 82
Cernăuţi, str. I. C. Bratianu 25.

יידיש קאמער־טעאטער „גאָלדפאדן“ אונטער דער פירונג פון דוד הערמאַן
קומט איז גיכן.

oo oo oo רעפערטואר: פרץ׳ס „בא נאכט אויפן אלטן מארק“, לייוויק׳ס „גולם“ א. אנד. oo oo oo

Editor şi Redactor răspunsabil : S. A. Soifer. Tipografie E. M. Ebner, Cernăuţi, str. Regele Ferdinand 8